

03 Juleshopping:
Kjøp deg god
samvittighet

14 Tema:
Islamsk bistand
i rask vekst

24 Økonomisk vekst:
Bangladesh-boom
gir kvinner et løft

De bor i verdens mest
isolerte flyktningleir
Side 10

BISTANDSAKTUELT

NR 10 – DESEMBER 2012 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Her havnet svindelpengene

Hit – til en berømt kunstig ferieøy i Dubai – tok pengene veien.

Det framgår av en ny rapport om den gigantiske banksvindelen i Afghanistans største bank. 19 samfunnstopper, blant dem presidentens bror, fikk gigantlån til luksusboliger.

– Den afghanske eliten har likhetstrekk med et mafiafamilie-system, sier Afghanistan-kjenneren Sarah Chayes, tidligere korrupsjonsrådgiver for den amerikanske forsvarssjefen. **Side 6**

FOTO: STEVE BACK/ARABIANEYE/CORBIS/NTB SCANPIX

FOTO: ESPEN RØST

Moe Eaindra Thet Paing (2), glennt av militærregimet

Side 18

Aktuelt

Høye aids-tall i Burma.
Les mer på side 18

Bankskandalen i Kabul

Leder

Dersom Karzai-regjeringen ikke rydder opp i bankskandalen på en troverdig måte, vil det få konsekvenser for bistanden, fastslår statssekretær i Utenriksdepartementet Torgeir Larsen i denne utgaven av Bistandsaktuelt.

Det er en uttalelse vi har stor forståelse for. Men spørsmålet er om ikke det vestligstøttede regimet i Kabul – både gjennom valgfusk og flere års manglende opprydding i korrupsjon – allerede har vist verden sitt sanne ansikt.

Bankskandalen i Kabul Bank har et omfang som nærmest er utrolig. Om lag 900 millioner dollar (5 mrd. kroner), tilsvarende 5 prosent av landets brutto nasjonalprodukt, er «utlånt» til 19 samfunnsstopper. Pengene ble i hovedsak tatt fra bankinnskuddene til hundretusener av småsparere, hvorav mange var «bistandsfinansierte» soldater, politi og lærere.

Samtidig reiser saken alvorlige spørsmålsteget ved Karzai-regjeringens vilje til å rydde opp i den omfattende korrupsjonen i landet. Flere av de involverte, inkludert bankens ledelse, hadde et tett forhold til regjeringen. En ny uavhengig rapport hevder at regjeringen har grepet inn i saken for å hindre tiltaler mot enkeltpersoner.

Å påstå at bistandsmidler ikke har gått tapt i denne saken vil være en retorisk unnamanøver. Den afghanske staten er en av verdens mest bistandsfinansierte, og redningsaksjonen for banken og dens innskyttere vil koste det lutfattige landets statskasse 825 millioner dollar.

Klar, ferdig, debattér...

DET ER GRUNN TIL å ha forhåpninger til en god og heftig bistandsdebatt neste år: Det er valg og de borgerlige partiene har spisset sine bistandsstandpunkter. Den rødgrønne regjeringen arbeider på sin side med å legge fram en stortingsmelding om hvordan utviklingspolitikken skal fremme rettferdig fordeling.

Lenge har det vært slik at den sittende utviklingsministeren, og «de fem store» bistandsorganisasjonene, har hatt tilnærmet monopol i bistandsdebatten i Norge. Statsrådene har på sin side sjelden fått særlig mye drahjelp fra egne stortingsrepresentanter. Slik blir det ikke neste år.

Stortingspolitikere fra de rødgrønne, Kristelig Folkeparti og Venstre må nå forholde seg til en tydeligere bistandsprofil fra de to dominerende partiene på borgerlig side. Dette er synliggjort med Høyres nye utviklingspolitiske dokument og Fremskrittspartiets omfattende merknader under utenrikskomiteens behandling av årets bistandsbudsjett.

Det er noe veldig positivt ved dette: Endelig kan det bli litt temperatur i bistands- og utviklingsdebatten!

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Kjøp en rev, redd verden!

Trenger du en kjapp kur mot dårlig samvittighet midt i gaverushet? Organisasjonene fyller nettbutikkene slik at du kan kombinere shopping med kamp mot fattigdom.

Av Anne Håskoll-Haugen

På Alnabru i Oslo representerer to søte rever det multinasjonale konsernet IKEAs sosiale profil i møtet med norske førjuls-kunder: «For hver myke leke og barnebok du kjøper, gir IKEA Foundation 1 euro til barns skolegang.»

Plakaten henger i barneavdelingen over en stor kurv med pinnsvin og smilende myke gulrøtter. De to lure revene lover at pengene fra den svenske møbelgiganten skal gå til Unicef og Redd Barna.

På Ikeas nettsider lover Unicefs markedsdirektør Leila Pakkala at «Ikeas kunder kan føle seg sikre på at de bidrar til langsiktige forbedringer i tilværelsen til mange barn og barnefamilier.» Til nå har Ikea Foundation hjulpet rundt 100 millioner barn i verden, ifølge egen nettside.

Solidariske smykker

Samarbeidsavtaler mellom store firmaer og hjelpeorganisasjoner har bredt om seg de siste årene. Men i tillegg til å få sine andeler av andres omsetning har hjelpeorganisasjonene også egne nettbutikker der de selger både symbolske gaver og vanlige gaveprodukter. Blant dem er Plan Norge. Barneorganisasjonen frister blant an-

net med kjeder og armbånd laget av designeren Heidi Kildebo.

– Plan har kjøpt inn smykkene av kunstneren, som selv tok kontakt med oss fordi hun ønsket å gjøre noe for å hjelpe barn i utviklingsland. Salgsinntektene fra ett kjede tilsvarer fullvaksinasjon av tre barn, forteller generalsekretær Helen Bjørnøy.

Hittil i år er et armbånd Plan-butikkens bestselger. I fjor var det symbolske gavekort som solgte mest.

Roboter i sengen

Redd Barna er en av organisasjonene med mest vareutvalg i nettbutikken. I fjor var inntektene på 1,4 millioner kroner. Organisasjonen har blant annet alliert seg med kjendis-klesdesigneren Fam Irvoll, som har laget «robot-sengetøy» til barn. Redd Barna har også samarbeidet med klesskjeden Kappahl, der de har solgt t-skjorter til inntekt for Redd Barnas «rød nese-kampanje».

I kombinasjon med andre aktiviteter gir produktsalget mest penger i kassen. Per 7. desember kan organisasjonen rapportere om inntekter fra salg og innsamling i november og desember på over 4 millioner kroner.

Norges Røde Kors har inngått et samarbeid med Coca Cola til inntekt for rent vann-prosjekter. På Coop-butikkene kan du gi pantepengene dine til Norsk Folkehjelp. WWF samarbeider med smykke-butikken Arts & Crafts, har sitt eget «Panda-brød» som produseres av Pals AS, og låner navnet sitt til Ikea i energisparings-kampanjen Earth Hour. Det ser ut til at bistand har skapt nye sengepartnere.

KN på topp

Geiter, jordmødre og minefrie veier seilte opp som jule-hype nummer én for noen år tilbake. Kirkens Nødhjelp og Flyktninghjelpen var først ute med symbolske gaver i Norge i 2006. Av disse er to er det KN som har profitert mest på julegavesalget, og er den organisasjonen med klart størst omsetning i butikken. I 2011 kunne organisasjonen glede seg over rundt 4 millioner kroner i inntekter.

God samvittighet til salgs:

- **Kirkens Nødhjelp:** Olivenolje, julepynt, såpe, kaffe og sjokolade.
- **Redd Barna:** Sekk, pennal, sengetøy, handlenett, matboks, drikkeflaske og bøker.
- **Norsk Folkehjelp:** Ingen produkter, kun symbolske.
- **Care:** Ingen produkter, kun symbolske.
- **Plan:** Smykker, nøkkelring, kunst, julepynt og julekort.
- **Flyktninghjelpen:** T-skjorte, genser, julemusikk og julekort.
- **Norges Røde Kors:** Julepynt, handlenett, telysholder, halstørkle og juletallerken.

«« Det er en altfor liten interesse i verden for å gjøre det som faktisk trengs for å hindre klimaendringene og snu utviklingen mot et bærekraftig samfunn »»

Arvid Solheim i ForUM etter Doha-konferansen

■ NORSK BISTAND

Tilskuddsforvaltning blir i UD

Utenriksminister Espen Barth Eide og utviklingsminister Heikki Holmås har bestemt seg: mesteparten av bistandspengene og det praktiske arbeidet med å forvalte dem blir værende hos Utenriksdepartementet. Det har i lengre tid vært diskutert om Norad skal overta mer av søknadsbehandling, kontroll og oppfølging av avtaler i norsk bistand. Men nå har altså den politiske ledelsen konkludert: pengene og papirarbeidet blir på Victoria terrasse.

Slik profilerer de lure revene i IKEA seg i en hektisk forjulstid: barnevennlige og med globalt ansvar.

FOTO: IKEA

– De symbolske gavene fikk utrolig mye oppmerksomhet de første årene. Her kom noe helt nytt på markedet, den perfekte gaven «til den som har alt», forteller Nils Harald Strøm, leder i seksjon for innsamling i Kirkens Nødhjelp.

Fire år senere tilbød 25 organisasjoner symbolske gaver. Konkurransen om solidaritets-kundene hardnet til. Det førte samtidig til at veksten bremsset opp.

– I Kirkens Nødhjelp tilbyr vi nå også fair-trade sjokolade og kaffe, og olivenolje fra Palestina. Det vi ser er at folk gjerne vil gi en ting også. Mange kjøper for eksempel et symbolsk oliventre og olivenoljen sammen. På den måten løser de hele gave-utfordringen hos oss, sier Strøm.

Innbringende

Og nettbutikkene gir penger i kassa. Til tross for hardere konkurranse, har Kirkens Nødhjelp så langt i år en økning i salget på over 10 prosent sammenlignet med 2011.

– For oss er fortsatt den symbolske geita bestselgeren. Totalt er det solgt geiter for 12 millioner kroner siden 2006. Dette utgjør om lag 47 125 geiter. Omsetningen har vært på totalt 35 millioner kroner fordelt på 64 000 produkter siden 2006, forteller Strøm.

Plan Norge kan også melde om svak økning i salget. Til sammen

solgte Plans nettbutikk for 1 460 000 millioner kroner til privatmarkedet i 2011. Det er 85 000 kroner mer enn året før. I tillegg kommer salg til bedrifter.

– For Kirkens Nødhjelp er nett-handelen et viktig økonomisk bidrag fordi vi er avhengig av inntekter for å kunne drive langsiktig arbeid. Men ikke minst er det en måte å vise folk hva vi jobber med. Gavene gjør bistandsarbeidet mer konkret for mange, sier Strøm.

Uten planer

Norsk Folkehjelp og Care er de eneste organisasjonene som ikke selger vareprodukter i sine nettbutikker.

– Vi har ingen planer om å utvikle produkter. Salget har stagnert de siste årene. Vi kan ikke risikere å brenne inne med produkter som ikke slår an, sier Lisa Andersen, markedsrådgiver i Norsk Folkehjelp.

Hun legger til at Norsk Folkehjelp ser en økning i støtte ved kriser, så givergleden blant nordmenn er fortsatt stor.

Gammel tanke

Koblingen mellom produkter og gode formål er ingen ny tanke. Idrettslag har banket på dører med svibler og doruller i årevis. Frelsesarmeens butikk Sally Ann i Oslo selger produkter fra samarbeidspartnere i Sør.

Og blant de gamle traverne er selvsagt den svarte og gule fyrstikkessen som ligger på alle norske peishyller: I 1922 opprettet direktør Fritz Heinrich Frølich ved Bryn & Halden Tændstikfabrikker Blinde barns fyrstikker, som senere ble Institusjonen Hjelpstikker. Fem øre fra hver fyrstikkese går fortsatt til gode formål. Men tro ikke at «hjelpstikkene» sitter og mimrer over gamle dagers storhet: I 2011 lanserte de en fyrstikkspill-app, hvor hvert spill gir én krone til fondet. ■

Nettbutikkens årsomsetning:

- Kirkens Nødhjelp: 4 000 000 kr
- Plan Norge: 1 460 000 kr (bare privatmarked)
- Redd Barna: 1 400 000 kr
- Norsk Folkehjelp: 930 000 kr
- Flyktninghjelpen: 750 000 kr
- Norges Røde Kors: 700 000 kr (i hovedsak fra julesalg)

Alle tall er fra 2011

«« For Kirkens Nødhjelp er nett-handelen et viktig økonomisk bidrag »»

Nils Harald Strøm, innsamlingsleder

Liv Hukset Wang i Kirkens Nødhjelp kunne allerede i 2006 konstatere at deres aksjon for alternative julegaver var blitt en suksess. Ideen var å gi en kylling eller en geit i julegave til en fattig familie i den tredje verden. FOTO: TERJE BENDIKSBY, SCANPIX

4 Aktuelt

KrFs Dagfinn Høybråten om utviklingspolitikken:

– Frp er dømt til å tape

Både Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti har store planer for utviklingspolitikken. Men gapet mellom partiene er stort: Mens Frp vil kutte 7,5 milliarder kroner i bistand, vil KrF gi mer enn regjeringen. **Av Liv Røhnebæk Bjergene**

Stortingsveteran og tidligere partileder i KrF Dagfinn Høybråten levner ikke Fremskrittspartiet noen mulighet til innflytelse over utviklingspolitikken etter neste valg.

– Det er et hav av avstand mellom Fremskrittspartiet og alle de øvrige partiene på Stortinget i utviklingspolitikken. Frps utviklingspolitikk vil havarere i første sving, fastslår han.

Partiet hans er en mulig regjeringspartner med Høyre og Frp dersom det blir regjeringsskifte ved valget neste år. Det store spørsmålet er imidlertid: *Hvordan skal tre så ulike partier kunne enes om en felles utviklingspolitikk?*

Milliardsprik

Mange av ulikhetene kom til syne under stortingsdebatten om bistandsbudsjettet tidligere denne måneden. Der KrF plusser på de rødgrønnes 2013-budsjett med 305 millioner kroner, trekker Frp i motsatt retning: Her barberes det rekordstore bistandsbudsjettet på 30,2 milliarder kroner med i underkant av 7,5 milliarder. Også Høyre tar frem barberkniven, men er mindre kuttvillige: Høyre foreslår å redusere bistandspotten med 1,5 milliarder kroner, der halvparten

av kuttene tas fra klima- og skoginitiativet.

– KrF deler mange av Frp og Høyres standpunkter, som prioritering av helse og utdanning. Vil dere kunne bli enige med Frp om utviklingspolitikken?

– Frps nedskjæringer er så store at det meste vil rammes. For å bruke partileder Siv Jensens utsagn om at Fremskrittspartiet enten må vinne eller tape saker: Utviklingspolitikken er en sak som Frp er nødt til å tape. Men dersom partiet vil bidra til utjevning og sosial sikkerhet for alle, så vil vi kunne finne sammen, sier Høybråten.

Stor avstand

Mens KrF står steilt på at avstanden mellom dem og Frp per i dag er for stor, er Høyres utviklingspolitiske talsmann mer pragmatisk.

– Det viktigste er å bli enige om prinsippene for utviklingspolitikken. Her har vi fått gode tilbakemeldinger både fra KrF, Venstre og Frp på vår strategi for utviklingspolitikk. Men det er klart: Avstanden mellom Høyre og KrF er stor, sier Peter Gitmark.

Det samme gjelder avstanden mellom Frp og KrF. Det innrømmer også utenrikspolitisk rådgiver i Frp, Pål Arne Davidsen. Han er én av dem som sammen med stortingsgruppa har meislet ut Frps utviklingspolitikk.

– Liten vilje til endring

– Ja, det er til dels store skiller mellom KrFs og Frps utviklingspolitikk. På enkelte politikkområder opplever vi at KrF har vanskeligere for å være endringsvillige enn regjeringen, sier Davidsen, og viser til det han omtaler som «KrFs nærmest religiøse forhold

«Utviklingspolitikken er en sak som Frp er nødt til å tape.»

Dagfinn Høybråten, bistandspolitisk talsmann i KrF

Dagfinn Høybråten, KrFs utviklingspolitiske talsmann, levner ikke Fremskrittspartiet noen mulighet til

til at bistandsbeløpet skal fastsettes som en prosentandel av brutto nasjonalprodukt.

– Dette er «det norske godhetsregimet» på sitt verste, sier han.

– Dagfinn Høybråten har tidligere uttalt til Bistandsaktuelt at prosentmålet for bistanden er ett av partiets viktigste krav i et eventuelt regjeringssamarbeid. Hvor viktig er det for dere å forlate prosentmålet?

– Det viktige for oss er en utvi-

klingspolitikk som gir resultater. Vi er grunnleggende systemkritiske. Prosentatsen er uinteressant. Det er oppnådde resultater som er viktig, sier Davidsen.

Frp-jubel over Høyre

Frp-rådgiveren mener likevel at bistand til helse og utdanning er et område hvor de tre partiene vil kunne bli enige.

– Jeg sporer dessuten tendenser i

Blå-blå forslag

I innstillingen fra utenriks- og forsvarskomiteen var det Frp som kom med flest forslag til endringer i utviklingspolitikken. Av disse sluttet Høyre seg til 15 opprinnelige Frp-forslag til endringer. Her er noen av forslagene som kan bli en realitet, dersom de to partiene overtar regjeringmakten:

■ Å foreta en ekstern evaluering av alle norske freds- og forsoningsinitiativer de siste 30 årene.

■ At alle norske bistandsprosjekter skal gjennomgå uavhengig evaluering.

■ Å opprette en uavhengig database for rangering av bistands- og nød-

hjelpsorganisasjoner med hensyn til resultatoppnåelse og kostnadseffektivitet.

■ Å utarbeide en 'svarteliste' over de bistandsorganisasjonene som ikke tar korrupsjonsproblematikk på alvor.

■ Å etablere en ekspertgruppe for å bistå utviklingslandene med å for-

sere byråkrati og hindringer knyttet til handel.

■ Å opprette en handelsfasilitetsenhet for å stimulere til vekst i det private næringslivet i Afrika.

■ Å igangsette et forprosjekt for økt matsikkerhet i u-land gjennom handel med mat og korn.

– Forslagene gir et bilde av hvordan en politikk med en ny regjering kan bli, sier utviklingspolitisk talsmann i Høyre, Peter Gitmark.

– KrF sluttet seg ikke til denne listen, Dagfinn Høybråten. Var dere uenig i alle forslagene?

– At vi ikke stemte for, betyr ikke

at vi ikke kan vurdere forslagene. Høyre sluttet seg i stor grad til flertallsinnstillingen fra utenriks- og forsvarskomiteen, noe vi er glad for. Vi så det ikke som naturlig å stemme for Frps forslag på 15 punkter når vi i innstillingen for øvrig er svært kritisk til Frps politikk, sier Høybrå-

ten, og forteller at listen med felles forslag fra Høyre og Frp forelå helt mot slutten av behandlingen i utenriks- og forsvarskomiteen av neste års bistandsbudsjett.

– Er du overrasket over at Høyre stemte sammen med Frp?

– Ja. ■

De borgerliges ønskede endringer:

	Sivilt samfunn	Næringsutvikling	Klima- og skog
Høyre	+ 120 millioner	+ 40 millioner	– 750 millioner
FrP	– 569 millioner	+ 80 millioner	– 2 milliarder
KrF	+ 100 millioner	Prioritert, ikke tallfestet	– 400 millioner

	Tilleggsmidler til FN	Regionbevilgning Afrika	Sum endring bistand
Høyre	– 160 millioner	Uendret	– 1,5 milliard
FrP	– 344 millioner	– 1 milliard	– 7,5 milliarder
KrF	+ 50 millioner	+ 400 millioner kroner	+ 305 millioner

Kilde: Utenrikskomiteens innstilling til bistandsbudsjettet 2013.

innflytelse over utviklingspolitikken. FOTO: BERIT ROALD / NTB SCANPIX

KrF til at partiet er blitt mer kritisk til FN og FNs underorganisasjoner, sier Davidsen.

Frp kutter i underkant av 2 milliarder kroner i støtten til FN og ønsker betingelser for FN-bistand for å fremtvinge mer effektive og mer strømlinjeformede FN-organisasjoner.

Mens Frp etterlyser endringsvilje hos KrF, er partiet desto mer fornøyd med utviklingen i Høyre.

– Vi føler at mens KrF har stått på

stedet hvil i sin utviklingspolitikk, så har Høyre nærmet seg oss. I noen tilfeller går de til og med lenger enn oss, sier Davidsen.

Frp-rådgiveren viser til hvordan Høyre i sitt alternative budsjettfor-slag kutter all bistand til Latin-Amerika, mens Frp foreslår å redusere posten fra drøyt 200 millioner kroner til drøyt 80 millioner.

Også for regionbevilgningen til Asia er Høyre mest kuttivrig og lan-

der på 90 millioner kroner, mot FrPs 145 millioner. De rød-grønne har vedtatt å bruke 290 millioner kroner på bistandstiltak over regionbevilgningen til Asia neste år.

Sivilt samfunn-kutt

Utraderingen av regionbevilgning til Latin-Amerika og store kutt til Asia er ikke en Høyre-politikk etter KrFs smak. Høyre og KrF var derimot enige om økt støtte til utdanning og å

bedre matsikkerheten i Afrika sør for Sahara, å bekjempe neglisjerte tropesykdommer og å øke bevilgningene til sivilt samfunn.

Frp på sin side foreslår store reduksjoner til blant annet posten for sivilt samfunn og demokratiutvikling, klima- og skogsatsingen og Norads forvaltning av bistand. Disse tre postene alene utgjør over 2,8 milliarder av partiets samlede bistandskutt på 7,5 milliarder kroner. ■

6 **Aktuelt**

Kabuls makt-elite fikk milliardlån

Personer med nær tilknytning til Afghanistans regjering står bak en gigantsvindel, fastslår en ny revisorrapport. Flere milliarder kroner av befolkningens sparepenger er forsvunnet eller lånt ut i strid med regelverket.

Av **Gunnar Zachrisen, i Washington**

Det er avisen New York Times som avslører innholdet i en revisorrapport utarbeidet av det internasjonale revisorfirmaet Kroll. Afghanistans største privatbank, Kabul Bank, hadde knapt nok noe annet formål enn å sikre at en liten gruppe mennesker tett på regjeringen kunne lure til seg banksparenes penger. Sparepenger var i praksis bankens eneste inntektskilde av betydning, skriver avisen.

Undersøkelsen er finansiert av Storbritannia og Danmark og gjennomført på tross av intens motvilje fra Karzai-regjeringen. Et uavhengig anti-korrupsjonsorgan i Afghanistan beskylder samtidig regjeringen i Kabul for å ha lagt et betydelig press på landets statsadvokat i saken. Presset skal blant annet ha resultert i at kun noen få av de involverte har fått tiltale mot seg.

Påstandene om politisk press benektes av presidenten og statsadvokatens kontor. Presidentens valgkampgeneral, som også er landets finansminister, har på sin side tidligere bekreftet – overfor tidsskriftet The New Yorker – at privatbanken sto bak millionstøtte til Karzais valgkamp i 2009. Han mottok selv det første bidraget, i form av en koffert med 200 000 dollar i kontanter.

Luksusvillaer

Da Kabul Bank ble etablert var det selve symbolet på et vestlig bank-system som skulle bidra til modernisering og gjenoppbygging av det krigsherjede landet. Afghanere med fast inntekt ble lokket til å sette sine sparepenger inn i banken. Nye innskyltere ble lovet trygghet for sine sparepenger og fikk delta i et lotteri der de kunne vinne hus og biler.

I virkeligheten ble de lurt inn i et slags pyramidespill. Pengene ble sluset ut igjen like fort som de kom inn. Blant annet ble de brukt av bankens egen ledelse til å kjøpe et dusin luksusvillaer på den kunstige øya Palm

Jumeirah i Dubai. En av måtene å frakte pengene på fra Afghanistan til Dubai var på flyenes mattraller.

Helt fra starten var banken et godt skjult «Ponzi-prosjekt», skriver revisorene. Et Ponzi-prosjekt er et slags pyramidespill der pengene som kommer inn holder systemet flytende så lenge det kommer ny kapital inn i form av sparenes innskudd. Kabul Banks virksomhet fikk pågå, med stadig nye utlån, uten at utlånsdelen av virksomheten hadde noen egentlige inntekter.

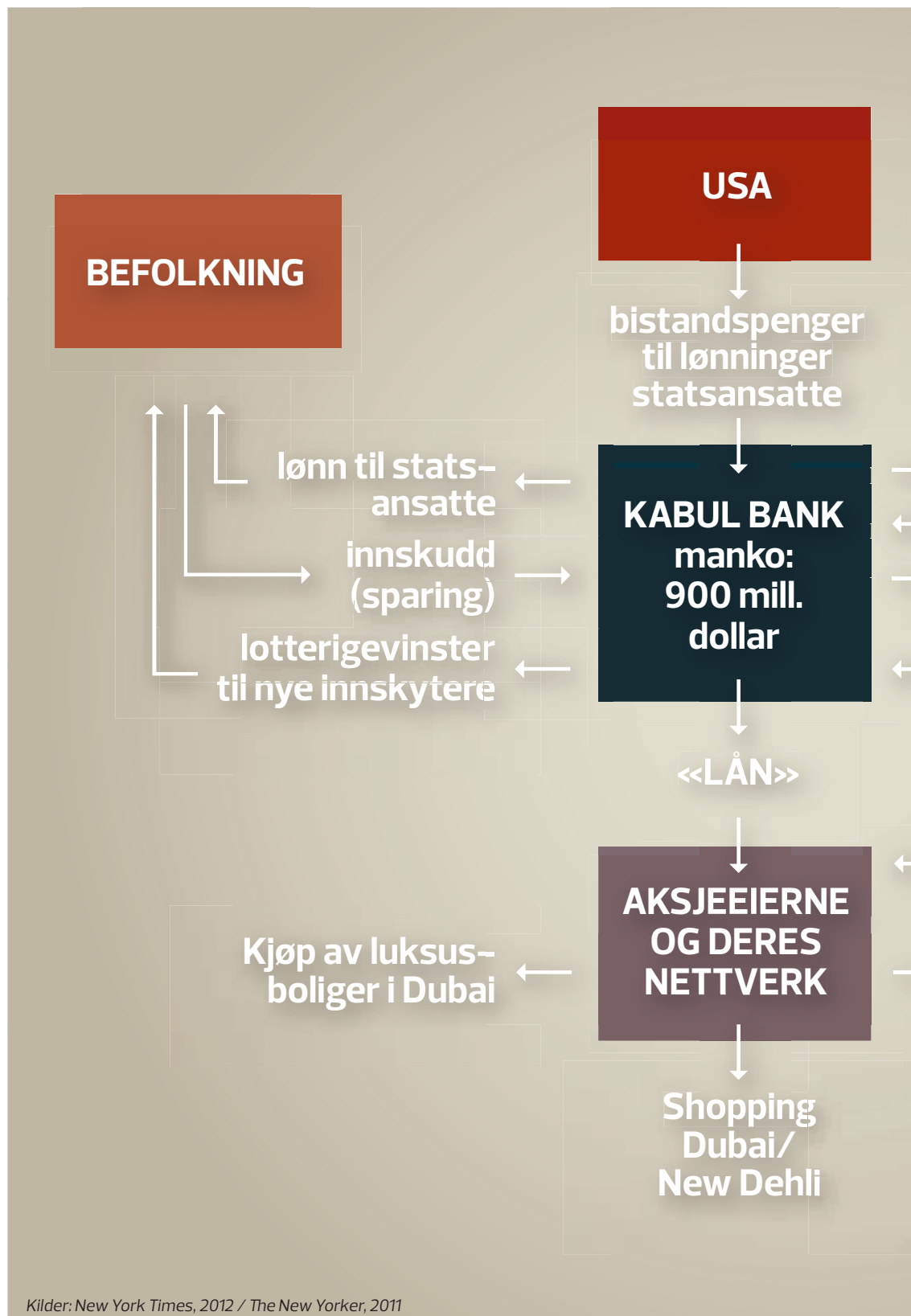
Nitten menn

Store beløp endte opp som tvilsomme, usikrede og rentefrie lån til 19 navngitte samfunnstopper og firmaer. Mange av samfunnstoppene var også aksjeeiere. Blant dem var også presidentens bror Mahmood Karzai og visepresidentens bror Haseen Fahim. Førstnevnte innrømmer at han først ble tilbudt et lån fra bankens ledelse til å kjøpe aksjer i banken. Deretter fikk han også millionlån til et eget firma.

På et tidspunkt fant revisorteamet 114 gummistempler fra ikke-eksisterende firmaer. Disse hadde blitt brukt til å gi forfalskede lånesøknader et skinn av troverdighet. Bankansatte, med tilknytning til vennetorget på toppen, ble rekruttert til banken med en spesialoppgave i å bidra til at svindelen kunne fortsette uten å bli avslørt.

Oppdaget i 2010

Svindelen ble første gang oppdaget av afghanske og amerikanske revisorer i 2010. Sterkt amerikansk press og trusler om kutt i økonomisk støtte førte til at Afghanistans statlige sentralbank tok kontroll over privatbanken 31. august 2010. Revisorundersøkelsene fastslo senere at 861 millioner dollar, tilsvarende 92 prosent av Kabul Banks totale utlån, var lånt ut til 19 låntakere. Samtlige hadde nære relasjoner til maktapparatet og til andre

Kilder: New York Times, 2012 / The New Yorker, 2011

«Mafia-systemet er det fremste hinderet for fremgang i kampen mot opprørerne i landet.»

Mahmood Karzai, presidentens bror, fikk billige lån i Kabul Bank. Pengene brukte han blant annet til å kjøpe seg en luksusvilla i Dubai.

i den eksklusive kretsen av låntakere.

– Vi hadde aldri gjetten at kriminaliteten var så omfattende og inkluderte høytstående myndighetspersoner og deres slektninger, uttalte den afghanske sentralbankens direktør Abdul Qadeer Fitrat til New York Times den gang. Senere måtte han rømme landet – til USA, i frykt for «systemets hevn». Afghanistans statsadvokat har krevd Fitrat utlevert, med sikte på tiltale for tjenesteforsømmelse.

Pokerspiller

Hovedmannen bak utlånssvindelen antas å være bankens egen styreformann og en av de viktigste aksjeeiere, Sherkhan Farnood. Han er tidligere kjent som en ivrig og dyktig deltaker i store europeiske pokerturneringer. Farnood samarbeidet tett med sin tidligere livvakt, Khalil Fruzi, som var bankens daglige leder. De to etablerte et enkelt, men fungerende svindelsystem, samtidig som de førte et dobbelt regnskap, ett for offentlighetens innsyn og ett for seg selv og vennekretsen.

Rettsaken startet 14. november i år, med 21 personer på tiltalebenken. Mens Farnood og Fruzi er blant de tiltalte, glimrer viktige aksjeeiere og lånere med sitt fravær. Verken pre-

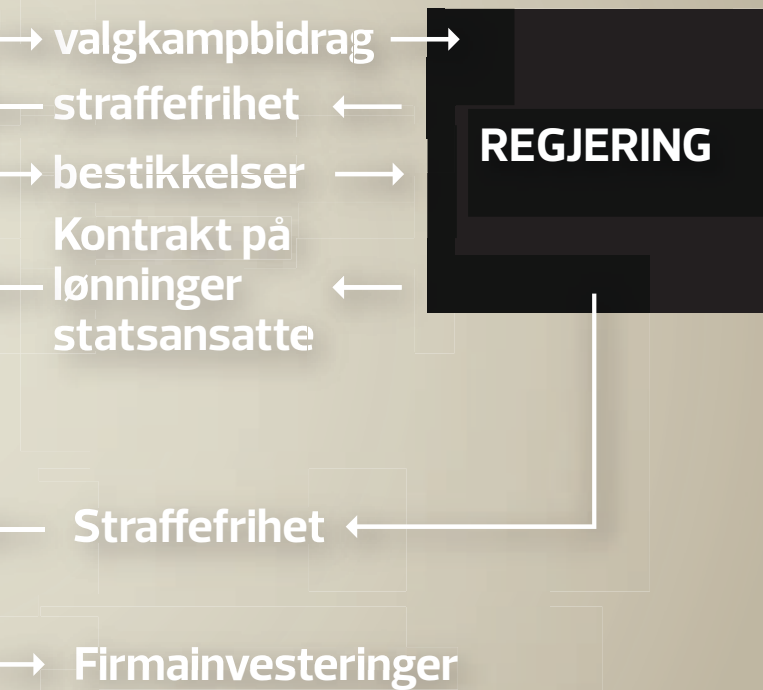
sidenten eller visepresidentens bror er tiltalt. Det er heller ikke representanter for regjeringen, revisorfirmaer som godkjente falske lånesøknader eller ansatte i flyselskapet som smuglet penger. Mahmood Karzai har i ettertid betalt tilbake 22 millioner dollar.

Reddes av statskassa

Redningsaksjonen for banken, for å sikre banksparenes innskudd, har så langt gitt utlegg for den afghanske statskassen på 825 millioner dollar. Det hører med til historien at det afghanske statsbudsjettet er nesten 100 prosent finansiert av internasjonal militær og humanitær bistand. Afghanske og vestlige talsmenn anslår overfor New York Times at mellom 200 og 400 millioner dollar så langt er inndrevet fra bankens aksjeeiere. Blant disse er 22 millioner dollar som er tilbakebetalt av presidentens bror.

Bankens regnskaper ble gjennom flere år revidert av et pakistansk revisjonsfirma. Dette firmaet hadde aldri noe å utsette på Kabul banks utlånregnskaper, skriver avisen. Bankrevisorenes mulige delaktighet i svindelen er også i søkelyset, og etterforskerne fra Kroll har anbefalt Afghanistans regjering å gå til søksmål mot selskapet. ■

SLIK FOREGIKK SVINDELEN:

Hamid Karzai under en pressekonferanse i april 2011. Presidenten beskyldes for å ha beordret statsadvokaten til å holde seg unna enkelte mistenkte i bankskandalen.

FOTO: SCANPIX

– Et korrupt mafia-system

– Kabul Bank-skandalen er et tydelig tegn på det korrumperte mafia-systemet i Afghanistan. Det er et system som Vesten bevisst eller ubevisst har bidratt til å skape, sier den amerikanske forskeren og Afghanistan-kjenneren Sarah Chayes.

Av Gunnar Zachrisen, i Washington

HUN MENER AT de fleste bistandsgivere som kanaliserer hjelp gjennom statlige kanaler, bidrar til korrupsjonen. – Bistandsgiverne har så langt ikke klart å få plass tilstrekkelige systemer for kontroll og åpenhet, sier Chayes.

Den tidligere radioreporteren har bodd i Afghanistan i mesteparten av det siste tiåret og snakker det lokale språket pashtu. Blant annet har hun arbeidet for å få i gang et bondekooperativ i byen Kandahar. Som følge av sine omfattende kunnskaper om landet ble hun headhundet som spesialrådgiver for lederen av den amerikanske forsvarsstaben Mike Mullen.

En av oppgavene hennes var å utarbeide strategier for hvordan USA og amerikanske styrker skulle håndtere korrupsjonsutfordringene i landet. I dag arbeider hun for forskningsinstitusjonen Carnegie Endowment for Peace i Washington.

Gir beskyttelse

Chayes er krass i sin kritikk av det eksisterende regjeringsapparatet i Afghanistan: – Det er et system som kan minne sterkt om et mafiasystem, der viktige nettverk innenfor og utenfor den formelle maktstrukturen har ett hovedfokus – å berike seg selv. Dette systemet har fått lov å utvikle seg helt siden 2001, da Taliban-regimet ble kastet ut av maktens korridorer.

Hun beskriver et system av delvis overlappende nettverk, som på en og samme tid både er allierte og i konstant maktkamp. På toppnivå går nettverkene på tvers av etnisitet og klan.

– Systemet er stadig mer vertikalt organisert, men de på toppen gir beskyttelse i form av straffefrihet – selv til aktører langt nede i makt-pyramiden, sier Chayes.

Politikere grep inn

Hun viser til egne opplevelser mens hun var rådgiver i en internasjonalt overvåket rettsprosess i landet.

– Afghanske regjeringsmedlemmer, eller president Karzai selv, grep personlig inn. De ville hindre at funksjonærer på lavere nivå ble arrestert og siktet for korrupsjon, eller de ville ha dem løslatt fra varetekt eller ville hjelpe dem med å flykte til utlandet.

– Dette er typisk for hvordan systemet fungerer. Som motytelse for straffefrihet kan høytstående representanter for myndighetssystemet regne med kickbacks fra de som sitter lavere nede, sier hun.

Ut av landet

Ifølge Chayes kommer inntektene som tilflyter det afghanske mafia-systemet fra en rekke ulike kilder.

– Maktapparatet i Afghanistan kan minne om et mafiasystem, sier Sarah Chayes som var korrupsjonsrådgiver for amerikanske militærsjefer.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

– Svindel med bistand eller inntekter fra opiumstrafikk er vel kjent. I tillegg får de inntekter fra frynsete eiendomssalg, utpressing eller obligatoriske «bestikkelser», innkreving av ulike former for toll, banksvindel, inntekter knyttet til politiets arrestasjoner, smugling av varer, osv. Deretter sendes store beløp utenlands, ofte i form av kontanter, med sikte på investeringer og forbruk i ulike land i Midtøsten, forteller hun.

Den tidligere Pentagon-rådgiveren, som også jobbet flere måneder for general David Petraeus etter at han ble USAs øverstkommanderende i Afghanistan, mener at mafiasystemet er det fremste hinderet for fremgang i kampen mot de islamistiske opprørerne i landet.

– Dagens system med utstrakt maktmisbruk og straffefrihet gjør folk sinte. Etter maktskiftet i 2001 hadde de håpet på et rimelig fungerende myndighetsapparat, med en viss grad av rettsstatsprinsipper, en regjering som svarte på folks behov. Men de fikk det motsatte: kameraderi, korrupsjon og valgfusk. I deres øyne er ISAF og den internasjonale tilstedeværelsen de som sikrer systemets overlevelse, sier Chayes.

Kjøper lojalitet

Også forsker Arne Strand ved Chr. Michelsens institutt er krass i sin omtale av Kabul Bank-skandalen: – Kabul Bank-saken synliggjør afghansk maktpolitikk. Den politiske eliten trenger økonomiske ressurser for å vedlikeholde sine nettverk og kjøpe seg lojalitet. De som søker kortsiktig profitt trenger samtidig det politiske vernet denne eliten kan gi, sier Afghanistan-kjenneren

CMI-forskeren forteller at det ikke bare var president Karzai sine nettverk som ble smurt av ledelsen i Kabul Bank. – De ga også rundhåndet støtte til Karzais politiske motstandere. Uansett utfall av presidentvalget i 2009 ville de hatt folk i maktposisjoner som de kunne be om tjenester og som de kunne tilby penger, sier han.

Strand viser til at president Karzai i denne saken går utover afghansk lov for å verne de personene som plyndret banken, mens han forlanger utlevering fra USA og rettsak mot byråkraten som navnga hovedmennene i saken. ■

8 Aktuelt

■ KORRUPSJON

UD og Verdensbanken samarbeider

En ny avtale mellom UD og Verdensbanken utvider de forpliktelser Verdensbanken har hatt fram til nå om å varsle Norge om korrupsjon og pengemisbruk. Den går også lenger enn samarbeidet Norge har med FN-organisasjonene i dag.

■ NØDHJELP

FN mangler 20 milliarder

Hittil i år har verdens regjeringer bidratt med 30 milliarder kroner til nødhjelp. Det dekker kun 60 prosent av det totale behovet. Dermed mangler hjelpeorganisasjoner fortsatt 20 milliarder kroner til mat, helsetjenester, utdanning og husly til mennesker rammet av katastrofer, sult eller konflikt.

■ SYRIA

35 millioner til fordrevne

– Den syriske vinteren er hard og kald, og det er et stort behov for å bidra med husly og andre grunnleggende behov for en hardt prøvet befolkning. Vi gir derfor 35 millioner kroner til syriske flyktninger og internt fordrevne, sier utenriksminister Espen Barth Eide. Hjelpen gis gjennom Flyktninghjelpen, Norsk Folkehjelp og Kirkens Nødhjelp.

Afghanske soldater i samtale foran Kabul Banks hovedkvarter i Kabul. En ny revisjonsrapport fastslår at sentrale maktpersoner og firmaer ble tilgodesett med billige, usikrede lån for tilsammen 861 millioner dollar. Beløpet tilsvarer 5 prosent av landets brutto nasjonalprodukt. FOTO: SCANPIX/AP/MUSADEQ SADEQ

– Karzai må rydde opp

– Dersom Karzai-regjeringen ikke rydder opp i bankskandalen på en troverdig måte, vil det få konsekvenser for bistanden, fastslår statssekretær i Utenriksdepartementet Torgeir Larsen.

Selv om bistandspenger ikke er direkte misbrukt har store offentlige midler allerede gått med for å redde banken, noe Larsen mener er beklagelig. Han karakteriserer Kabul Bank-skandalen som «alvorlig» og «tragisk», og krever at afghanske myndigheter må rydde opp.

– Afghanske budsjetter er i stor grad finansiert gjennom utenlandsk bistand. Penger som må tas fra budsjettet, går på bekostning av andre og viktige oppgaver. Det er derfor viktig at afghanske myndigheter gjør alt de kan for å få tilbakebetalt pengene. Jo mer bostyrer klarer å inndrive, jo mindre blir tapet for den afghanske staten, sier han.

– Kabul bank-saken er en tragedie for Afghanistan og det afghanske folk. Bankinnskuddene til vanlige afghanere er forsvunnet, sier Larsen.

Han mener at rapporten gir ny innsikt i hvordan skandalen kunne oppstå.

Svakt system

– Dette dreier seg ikke bare om enkeltpersoner som har utnyttet systemet. Vi har også vært vitne til et svakt system hvor lover og regler ikke har vært håndhevet. Derfor har vi fra norsk side ved flere anledninger understreket at afghanske myndigheter må rydde opp i saken, stille de ansvarlige for retten og gjenvinne tapte midler, sier han.

Han viser til at bankskandalen al-

lerede har fått konsekvenser for den internasjonale bistanden til Afghanistan. På grunn av Kabul Bank-saken stoppet Norge og resten av giversammenfallet i fjor midlertidig utbetalinger til et fond som går til afghanske myndigheter.

– I forberedelsene til den store giverkonferansen i Tokyo i juli understreket vi også at tilfredsstillende håndtering av saken var en forutsetning for vår langsiktige bistand, sier Larsen.

Forpliktet seg

Ifølge statssekretæren lovet den afghanske regjeringen i Tokyo å etterleve Det internasjonale pengefondets krav samt kreve tilbake de stjålne pengene og straffeforfølge de som var ansvarlige for krisen.

– Som et første tiltak er nå noen av de ansvarlige stilt for retten i Kabul og en del av de forsvunne midlene tilbakeført. Under Tokyo-møtet forpliktet også afghanske myndigheter seg til å bekjempe den omfattende korrupsjonen i landet, noe som er en

forutsetning for fortsatt norsk og internasjonal bistand, sier Larsen.

– *New York Times* skriver at Kabul Bank også hadde enkelte legitime funksjoner, for eksempel betalte USA lønn til tusener av soldater, politi og lærere gjennom banken. Er det slik at også Norge har brukt Kabul Bank i kanalisering av bistandsmidler?

– Norge har ikke brukt Kabul Bank til kanalisering av bistandsmidler. Noen mottakere av norske bistandsmidler kan ha hatt konto i Kabul Bank som den største banken i landet. Vi vet for eksempel at noen ansatte i politiet som har mottatt lønnsmidler via LOTFA (Law and Order Trust Fund), hadde lønnskonto i banken. Norge er bidragsyter til LOTFA, sier Larsen.

Han presiserer at disse pengene ikke er gått tapt da Karzai-regjeringens beslutning om å garantere for innskuddene i banken, hindret nettopp dette. ■

Av Gunnar Zachrisen
gunnar.zachrisen@norad.no

Torgeir Larsen, statssekretær i Utenriksdepartementet.

■ MALAWI

340

millioner kroner er det Malawi trenger for å unngå matvarekrise. To millioner mennesker er i faresonen. Finansminister Ken Lipenga kom med appellen da han lanserte planene for å bekjempe sult i Lilongwe nylig.

■ MALAWI

22 000

henvendelser fikk hjelpe telefonen for barnemishandling og trafficking i Malawi i 2012. Kirkens Nødhjelp (KN) i Malawi har sponset en nasjonal annonsekampanje mot trafficking av barn.

Statlige innkjøp for 9500 mrd. dollar:

– Åpenhet vil gi enorm gevinst

Verdens rike og fattige land kan spare kjempebeløp dersom det blir full åpenhet rundt kontrakter for statlige innkjøp, mener den amerikanske forskeren Charles Kenny. Verdien av innkjøpene anslås til 9500 milliarder dollar per år.

Av Gunnar Zachrisen, i USA

Trillion-summen tilsvarer 15 prosent av verdens brutto nasjonalprodukt.

– Det burde være like selv sagt at befolkningen i et land hadde innsyn i statlige kontrakter som at de hadde oversikt over sine egne. Det er jo deres penger det offentlige forvalter, sier Kenny.

I en ny studie publisert av Center for Global Development, finansiert av Storbritannia og Norge, anbefaler han en praksis der alle statlige innkjøpskontrakter offentliggjøres. Dette skal gjøres for å sikre befolkningen innsyn. I utviklingsland, der uavhengig presse og undersøkende journalistikk er lite utviklet, vil tiltaket kunne ha ekstra stor betydning.

Mindre korrupsjon

Fullt innsyn i offentlige innkjøpskontrakter vil ha en rekke positive effekter, mener han.

Blant disse er:

- At myndighetsorganer får økt tilgang på informasjon og dermed kan foreta bedre informerte beslutninger.
- At statlige anbudskonkurranser både vil få flere tilbydere og bedre kvalitet på tilbudene.
- At kostnadene ved å utarbeide anbudsdokumenter og kontrakter vil synke, både for myndigheter og private tilbydere.
- At det blir mindre mulighet for korrupsjon.
- At folk flest får mulighet til å kontrollere om innkjøpte varer og tjenester faktisk blir levert og om de er av god nok kvalitet.

Kan sjekke selv

Den amerikanske forskeren viser til at kontrakter inneholder en masse

detaljer, inkludert forhold som er greit forståelige for folk flest. – I en kontrakt på å lage en vei, vil det for eksempel stå spesifikasjoner på veibredde og antall kilometer vei som skal produseres. Da er det bare for folk å sette seg i bilen og sjekke hvor mange kilometer vei det har blitt, sier Kenny.

Han viser til at et økende antall land i verden har lover om informasjon som muliggjør at befolkningen kan søke om å få innsyn i kontrakter, i ettertid. Tilsvarende er det også en økende tendens til at myndigheter ulike steder tar enda ett skritt, gjennom å vedta rutinemessig publisering av innkjøpskontrakter.

Både Storbritannia, Colombia og to delstater i Australia offentliggjør kontrakter på nett. Dersom ei bru skal bygges eller skolebøker skal kjøpes inn disse stedene vil skattebetalerne derfor selv kunne sjekke kvaliteten på leveransene. I USA vurderes det også lignende tiltak.

Spart tid, sparte penger

I tillegg til verdien av befolkningens egen mulighet til kontroll og innsyn mener han at det også er betydelige innsparingsmuligheter, i form av tid og penger, både for myndighetenes innkjøpere og hos tilbyderne.

Dette dreier seg ikke bare om å unngå korrupsjon. – Økonomisk sett er det trolig enda viktigere å unngå utgiftene ved ineffektivitet og unødvendig dobbeltarbeid, sier han.

Den erfarne og anerkjente utviklingsforskeren, som til daglig er tilknyttet Center for Global Development, viser til at mange statlige innkjøpere ofte støter på en type innkjøp som de tidligere ikke har vært borti. Siden de ikke har tilgang på doku-

menter utarbeidet av andre statlige innkjøpere, må de bruke mye tid og krefter på å finne opp kruttet på nytt.

– Sjansen for å utforme de rette kravspesifikasjonene er bedre om du har hatt mulighet til å studere et eller flere konkurransegrunnlag på lignende innkjøp. Tilsvarende vil mange tilbydere kunne spare mye arbeid dersom de allerede i utgangspunkt skjønner at de har små muligheter for å konkurrere om et konkret anbud, sier han.

Gode erfaringer

Kenny avviser at rutinemessig publisering av statlige kontrakter vil innebære store kostnader eller mye merarbeid for byråkratiet. Heller ikke problemene med konkurransehensyn, personvern og forhold knyttet til nasjonale sikkerhet er større enn at de kan løses og er blitt løst i land som allerede praktiserer «proaktiv» publisering av kontrakter, mener han.

– Ut fra de erfaringer som allerede er gjort vet vi at det finnes gode og en-

– Dette dreier seg ikke bare om korrupsjon. Økonomisk sett er det minst like viktig å unngå ineffektivitet og unødvendig dobbeltarbeid, sier forsker Charles Kenny ved Center for Global Development. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

kle løsninger på dette. For eksempel kan det stilles krav til tilbyderne om at de selv må angi tekst i anbudsdokumenter som de mener må unntas offentlighet. I tillegg må tilbyderne angi en juridisk holdbar begrunnelse, sier han.

Pådriver

Utviklingsforskeren viser til at Colombia er blant de landene som har gjort sine kontrakter for innkjøp av varer og tjenester tilgjengelig på internett. – Colombianske myndigheter legger ut kontraktene sammen med andre relaterte dokumenter og evalueringer. Allerede i 2008 hadde denne nettsiden om lag en halv million besøkende hver måned, forteller Kenny.

Nå håper han at ideene om åpenhet og innsyn for statlige innkjøp tas videre internasjonalt. – Storbritannia er en pådriver på området. Jeg har tro på at dette er en sak som vil bli tatt videre og som vil få vind i seilene internasjonalt, sier Kenny. ■

«» Verdien av statlige innkjøp: 9500 mrd. dollar.»

Holmås:

– Dette bør vi se nærmere på

– DETTE DREIER SEG om enorme summer og er åpenbart et område vi bør se nærmere på, sier utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås (bildet).

Han mener offentlige innkjøp er en problematikk som ligger tett opp til annet bistandsfinansiert rådgivningsarbeid som Norge er engasjert i. Utviklingsministeren viser til at Norge er i front internasjonalt for en rekke initiativer som fremmer finansiell åpenhet.

– Dette gjelder for eksempel ansvarlig långivning, gjeldsrevisjon, skatt, kampen mot ulovlig kapitalflyt og åpenhet om inntekter fra utvinningsindustrien. Økt åpenhet knyttet

til offentlige innkjøp og kontrakter generelt er i samme gate, sier utviklingsministeren.

Han mener rapporten fra CGD er svært interessant.

– Det dreier seg dels om å styrke fattige lands evne til å ha gode regler og rutiner for offentlige anbud, innkjøp og kontrakter. Rapporten viser at også viljen til å ha større åpenhet om dette vil kunne gi betydelige innsparinger, sier Holmås. ■

Les mer på nett

«Publish What You Buy: The Case for Routine Publication of Government Contracts», CGD Policy Paper 011, Center for Global Development, August 2012. www.cgdev.org

Grense- landet

Rebecca Jiberdala unnslopp bomberegnet. Nå overlever hun og barna i en av verdens mest isolerte flyktningleirer i Sør-Sudan.

Av Hege Opseth, i Sør-Sudan

Rebecca. Sunnah. Asha. Watis. Vi møter dem i flyktningleiren Doro. De er ansikter fra en katastrofe i grenselandet mellom Nord- og Sør-Sudan. De ble ofre som følge av grensetvister og uoppgjorte konflikter etter den 50 år lange borgerkrigen. Krigen endte med fredsavtalen i 2005. Men det var en fredsavtale med mange huller. Et av dem var det vage kompromisset om delstaten Blue Nile.

Nå jages sivilbefolkningen i delstaten på flukt. 112 000 mennesker har søkt tilflukt i Upper Nile i Sør-Sudan etter at konflikten eskalerte for et drøyt år siden. 45 000 av dem bor i flyktningleiren Doro.

Lengter hjem

I landsbyen hjemme i Blue Nile levde Rebecca og familien slik de hadde gjort i generasjoner. Lite forandret seg, inntil president Omar al-Bashir i Sudan begynte å sende bombefly inn i området.

– De fløy rett over oss, igjen og igjen. Vi hadde ikke annet valg enn å flykte for å overleve, forteller Rebecca.

Barna Asia og Azara holder moren hardt i hånden. Her er det bare gress og en presenning som gir beskyttelse for vær og vind. Om natten er det uutholdelig varmt.

Fortsetter på neste side →

Rebecca Jiberdala og hennes tre barn unnslopp bombene men mistet alt de eide da de måtte flykte. Livet i den isolerte leiren Doro er hardt. Familien har bare det aller nødvendigste.

FOTO: HEGE OPSETH

12 Reportasje

Watis klarte å få med seg bamsen sin hjemmefra. Han tviholder på den mens han rusler rundt i leiren.
FOTO: HEGE OPSETH

Landiya pleier Sena tilbake til livet. Flukten gjorde henne så svak at det var nødvendig å
FOTO: HEGE OPSETH

Når det regner blir hele leiren til et stort gjørmehull.

– Vi sover på bakken alle sammen. Alle eiendelene våre er etterlatt hjemme, sier Rebecca og sukker tungt.

Hun viser oss ildstedet hvor de lager mat på de magre rasjonene fra FN.

– Jeg savner kokekarene mine hjemme. Jeg savner senga. Jeg savner å kunne bevege meg fritt!

Ny flyktningstrøm?

Flyktningene her i Doro har alle den samme historien: Hverdagen ble avbrutt av fly og bombetokter. Frykten tok overhånd. De flyktet.

Leger uten grensers psykososiale team samler en gruppe barn under et

av trærne. Barna snakker om traume- ne de har vært utsatt for. Organisasjo- nen tilbyr forskjellige aktiviteter, blant annet tegning. Yakub på 15 er en av de som tegner bombe-fly og geværer.

Internasjonale hjelpeorganisasjo- ner sørger for at menneskene i Doro overlever.

– Det er en veldig bekymringsfull situasjon. Nå som tørketiden kommer, frykter vi at det vil komme enda flere flyktninger, sier Monica Camache, leder av Leger uten grensers humani- tære arbeid i Sør-Sudan.

Det er svært krevende operasjon. Mye kan endre seg på kort tid. FN har allerede forberedt seg på at så mange som 30 000 nye flyktninger kan komme de neste ukene og månedene.

Mange barn er underernærte etter flukten. De får hjelp av Leger uten grenser.
FOTO: HEGE OPSETH

Terror

Stadig kommer nye flyktninger med øyenvitneskildringer. De forteller om bakkekamper og hele landsbyer som er blitt brent ned. Bombe-flyene har også vært i området rett over grensen.

Redselen når Antonov-flyene til president Bashir flyr over landsby- områdene, den er verre enn noe, sier mange. De vet aldri når de dødelige bombene slippes, men de vet hvilken skade de kan gjøre.

En av dem er Rebekka Jindi. Hun hjelper til som jordmor-assistent på en av klinikkene. Da fredsavtalen ble undertegnet i 2005, vendte hun og familien hjem til Blue Nile etter over 20 år som flyktninger i Etiopia.

– Vi startet på nytt. Nå har vi igjen

mistet alt. Selvfølgelig vil jeg hjem igjen. Dette er ikke noe sted å leve. Men jeg vet ikke når det kommer til skje, sier fødselshjelperen.

Hun sier det slett ikke er slik at hun noensinne kan vende hjem igjen. Rebekka Jindi er blant de eldste i leiren. Hun anslår rundt 59 år. – Jeg er ikke helt sikker, sier hun lattermildt.

De sterkeste

Gjennomsnittlig levealder i Sør-Sudan er bare 42 år. Ifølge FNs høykommis- sær er det kun én prosent av flykt- ningene i Doro som er over 60 år. I leiren ser vi nesten ingen gamle eller funksjonshemmede. Mange forteller om slektninger de forlot i landsbyen hjemme når de flyktet.

Nesten halvparten

Konflikt fortsetter å ødelegge livet for borgerne i verdens yngste stat, Sør-Sudan. I 2013 er det ventet at 4,5 millioner mennesker vil trenge hjelp. FN ber om 1,2 milliarder dollar i nødhjelp.

Den tidligere frigjøringsbeve- gelsen SPLA styrer Sør-Sudan etter folkeavstemningen som ga flertall for selvstendighet og løsrivelse fra nord. Snart ett og et halvt år etter festdagen da det sør- sudanske flagget ble heist for første

gang, innhenter hverdagen de nye makt-haverne mer og mer.

Den humanitære situasjonen er alvorlig. Menneskene er sårbare for endringer. Både åpen konflikt internt i Sør-Sudan og konflikten med den gamle erkefienden i nord, tvinger mennes-

dra på sykehuset til Leger uten grenser for å få hjelp. Broren Philips er med.

Flere hjelpearbeidere sier de frykter for hva som har skjedd med de som er igjen. En sier det slik: – *Hvor mange lik ligger igjen på den ruten disse menneskene har flyktet?*

For det er bare de sterkeste som overlever den strabasiøse ferden. Mange er utslitte og apatiske når de ankommer. Som for Rebekka Jindi er det andre gangen de legger ut på flukt. Drøye fem år var alt de fikk på hjemstedet, før kuler, krutt og bomber igjen ødela.

Hvor lenge?

Det ligger komplisert politikk bak det som skjer i Nil-statene. Det handler om kontroll, makt, penger, naturressurser og prestisje.

Men politikken betyr lite for de titusener som er strandet i grenselandet i Sør-Sudan. På et sted hvor de ikke har sjanse til å klare seg selv.

Watis tviholder på den skitne og utslitte bamsen som han fikk med seg under flukten. Guttungen snakker lite, rusler barbeint rundt på stedet som er hans nye hjem.

Ingen blir overrasket om han ender med å tilbringe hele sin ungdom her i Doro flyktningleir.

Camache bekrefter frykten: – Leger uten grenser regner ikke med å nedskalere innsatsen her de neste tre til fem årene. Og selv det anslaget er optimistisk, sier hun. ■

opsethmedia@gmail.com

trenger nødhjelp

ker på flukt. I tillegg har store områder vært rammet av både flom og tørke.

I appellen fra FN og en rekke organisasjoner heter det at arven etter borgerkrigen og kronisk underutvikling – i tillegg til konflikten med Sudan, flyktningstrømmer og økonomisk ustabilitet har stor påvirkning på den nye statens evne til selv å sørge for at befolkningen får dekket sine primærbehov.

Den samlede appellen, fra FN-organisasjoner og 114 hjelpeorganisasjoner reflekterer de enorme behovene i verdens nyeste land:

■ 4,6 millioner vil trenge matvarehjelp neste år

■ 200 000 mennesker er i løpet av det siste året blitt fordrevet fra sine hjem, til andre deler av landet. Det er forventet at tallet på slike «internt fordrevne» vil øke.

■ Det er totalt 350 000 flyktninger i Sør-Sudan. Dette tallet inkluderer de som søker tilflukt i delstaten Upper Nile.

■ 125 000 mennesker er ventet å returnere fra Sudan. De ankommer sitt gamle hjemland med svært lite. Mange blir avhengige av nødhjelp. ■

Kommentar Hege Opseth

Senga der hjemme

MENNESKENE i flyktningleiren Doro er isolert fra omverdenen. Uten hjelp fra internasjonale hjelpeorganisasjoner som Leger uten grenser er døden neste.

Uten lufttransport i FN-regi hadde det ikke vært mulig å komme dit. Det siste stykket er det ukrainske helikoptret som gjennom varme vinder rister oss frem over landskapet. Alt som skal inn kommer via lufta. Bortsett fra flyktningene selv, de kommer gående.

Det finnes ikke veier til Maban i delstaten Upper Nile i Sør-Sudan. Den lange og til dels strabasiøse reisen – selv med helikopter – er med på å stadfeste det som er vanskelig å beskrive med ord: *Hvor langt det er å gå. Hvor øde det er. Hvor isolert det er.*

Her er en av de nyeste flyktningleirene i verden. Det utspiller seg en katastrofe som ikke fenger verdens nyhetsmedier i stor grad.

BAKGRUNNEN for det hele er forferdelig: Menneskene her er uskyldige brikker i et politisk spill om makt og naturressurser. De som nå er flyktninger har stått foran jordhyttene i hjemstaten Blue Nile og hørt lyden av Khartoum-regimets Antonov-fly som nærmer seg. Det er på mange måter steinalderens møte med én av den moderne verdens mest brutale maskinene. Men det er ingen ukjent opplevelse for veldig mange. Erfaring fra 50 års borgerkrig har lært dem hva den monotone lyden kan bety: *Mer død og ødeleggelse.*

Rundt 170 000 har lagt ut på flukt det siste året. 45 000 av dem har endt i Doro, der vi møtte dem.

Hadde det ikke vært for internasjonale hjelpeorganisasjoner, hadde de ikke overlevd i dette ugjestmilde området. De kom i det det gikk og stod i. Utslitt etter dager og uker i tøft terreng med lite mat og lite vann.

NÅR JEG MØTER Ilh Sadalla, en av flyktningmødrene, har jeg mest lyst til å gjemme meg og la tårene slippe til. Lege Hilde Brun Andersen fra Leger uten grenser sier hun føler det samme mange ganger. Det blir ikke mer fortvilet enn dette. Ondskaper menneskene er utsatt for er grenseløs. Bomber mot jordhytter. Eldre og handikappede som blir igjen fordi de ikke orker flukten. Barn som kastes levende inn i flammehav.

Men som alltid i Sør-Sudan: Det beksvarte har en annen side. Om-

sorg, kjærlighet, samhold og en felles kamp for livet. I verdens nyeste land finnes det lite midt i mellom. Alt er på et uforklarlig vis voldsommere – både det gode og det onde. I Doro møtes kontrastene i menneskenes vilje til å hjelpe hverandre videre og i opplevelsene de har hatt.

Et eksempel er Ilh Sadalla og hennes familie. Sønnen Saddam holdt henne i hånden de ukene det tok å flykte til Doro. Hun er nemlig blind og har vært det siden barndommen. Innen de hadde ankommet leiren var minstemann Sabitha blitt alvorlig underernært.

«Blind mor, litt yngre enn meg selv, underernært barn, hele familien på flukt, ingen aner om de noen sinne vil kunne dra hjem igjen», oppsummerer jeg for meg selv. Det er da tårene presser på som verst.

Saddam må følge moren sin overalt. Hjemme i landsbyen kjente hun omgivelsene ut og inn. Her er alt nytt. Når vi møtes er det på klinikken for underernærte barn. Sabitha har fått oppfølging en stund allerede. Hilde Brun Andersen kan fortelle den blinde moren at datteren er i ferd med å komme seg. Hun har lagt på seg nesten 20 prosent av kroppsvekten.

Ilh Sadalla smiler når hun får nyhetene om fremgangen. Hun forteller at hun også er veldig stolt over måten sønnen ledet dem fremover i det ulendte landskapet da de var på flukt.

Leger uten grenser har klart å stabilisere situasjonen i leiren. Folk overlever. Men menneskene her lever i grenselandet.

HÅPLØSHET. Isolasjon. Sorg. Apati. Men Ilh Sadalla og barna viser at det i hverdagen i leiren er mye mer enn bare det. I dette grenselandet er det mødre som bokstavelig talt bærer barna sine tilbake til livet. Som står i kø i timevis for å få litt såpe. For å få en mager matrasjon.

Det er mye livsvilje i de rutinemessige handlingene livet i en flyktningleir medfører.

Jeg spør mange hva de savner mest hjemmefra.

Svaret er kontant: – Senga!

Når jeg kryper inn i teltet den kvelden tenker jeg det samme. Jeg savner senga mi. Folk er folk. Sånn er det bare. ■

Hilde Brun Andersen kan fortelle ilhsadalla at sønnen endelig begynner å bli friskere.

FOTO: HEGE OPSETH

14 Tema: Islamsk bistand

Islamsk bistand vokser og vokser

Islamske land og organisasjoner er stadig viktigere bistandsaktører. Den største islamske hjelpeorganisasjonen arbeider i 43 land. – Islamsk bistand er her for å bli og vil vokse, sier direktør Jehangir Malik i Islamic Relief. **Av Jan Speed, i London**

Muslimere over hele verden gir milliarder av kroner hvert år til nødhjelps- og utviklingsprosjekter.

Noen av de største nødhjelps-lagene i verden er strategisk plassert i Den arabiske gulfen. Mens ikke-religiøse hjelpeorganisasjoner og FN sliter med å levere nødhjelp til millioner av trengende i Al-Shabaab-kontrollerte områder av Somalia, slipper islamske hjelpere til. Flere muslimske land som Qatar, Tyrkia og Saudi-Arabia bruker også bistand for å fremme sine utenrikspolitiske interesser.

Stadig flere

– I dag er muslimske bistandsorganisasjoner en broket flokk, skriver Marie Ruud Petersen ved Dansk institutt for internasjonale studier. Hun har skrevet doktoravhandling om fire av de store muslimske hjelpeorganisasjonene.

Ruud Petersen viser til at det muslimske gaver-mangfoldet inkluderer alt fra små zakat-komiteer organisert rundt lokale moskeer, kvinnegrupper, veldedighetsgrupper tilhørende Det muslimske brorskap, internasjonale organisasjoner og mellomstatlige organisasjoner som Organisasjonen for islamsk samarbeid og Den islamske utviklingsbanken.

Den danske forskeren mener det blir stadig flere muslimske organisasjoner i bistandssektoren, men de er fortsatt i mindretall sammenlignet med de kristne. Mens 3000 ikke-statlige organisasjoner har rådgiverstatus i FN er bare rundt 50 av disse muslimske. Det tilsvarende tallet for kristne organisasjoner er 180.

Mens det meste av den statlige og mellomstatlige muslimske utviklingshjelpen går til andre muslimske land, er de humanitære organisasjonene virksomme i både islamske land og i ikke-islamske land. Det jord-skjelvrammede Haiti er et eksempel på det sistnevnte.

Oppstart

Sultkatastrofen på Afrikas horn på midtten av 80-tallet førte til etableringen av en rekke muslimske hjelpeorganisasjoner, blant andre Islamic Relief og Muslim Aid.

I dag er Islamic Relief Worldwide

den største flernasjonale muslimske humanitære organisasjonen i verden. Den arbeider i 43 land. Organisasjonen ble startet av egyptiske medisinstudenter i Storbritannia i 1984. I likhet med mange andre ble de opprørt over bildene fra sultkatastrofen i Afrikas Sahel-belte og Etiopia.

– Det vi gjør i våre nødhjelps- eller utviklingsprogrammer drives av vår religiøse innstilling. En tilsvarende tankegang finnes i Christian Aid. Likevel har både Oxfam og vi veldig like formålsparagrafer og visjoner. Vi har de samme ideene om fattigdomsreduksjon og bærekraftig utvikling. Men vi har trosdimensjonen i tillegg, sier Jehangir Malik, direktøren i Islamic Relief i Storbritannia.

Samtidig understreker han at de ikke driver misjonsvirksomhet. Dette er et ømtålig spørsmål i mange muslimske hjelpeorganisasjoner. Forenklet sagt: Skal man – i et jord-skjelvrområde – bygge en brønn og en moské, eller bare en brønn?

Nøytral aktør

– *Hvordan er det å navigere i det svært sammensatte muslimske landskapet?*

– Vi holder fast ved kjerneverdiene om å være en nøytral, humanitær aktør med stor åpenhet. Vi er veldig apolitisk i et veldig politisk miljø, sier Malik.

Etter angrepet på World Trade Center i New York 11. september 2001 ble nesten samtlige muslimske hjelpeorganisasjoner gransket for å se om de hadde tilknytning til Al-Qaidas nettverk. Flere store organisasjoner måtte stenge.

– Det var en tung periode. Vi opererte i land som Pakistan og Afghanistan. Islamic Relief ble ikke startet for å støtte mujahedin eller noen jihad. Vi ville løse en humanitær krise. Det har vi holdt fast ved, sier Malik.

Etter at fokuset på 11. september la seg, har Islamic Relief økt i størrelse og innflytelse. Tradisjonelle givere som CIDA i Canada og Dfid i Storbritannia støtter nå organisasjonens arbeid. Det samme gjør en rekke fond, stiftelser og arabiske regjeringer. Ofte samarbeider Islamic Relief med

Fortsetter på side 16

– Islamic Relief ble ikke startet for å støtte mujahedin eller noen jihad. Vi ville løse en humanitær krise, sier Islamic Reliefs direktør Jehangir Malik.

FOTO: JAN SPEED

Tyrkiske hjelpeorganisasjoner er tungt inne i Somalia, der de blant annet samarbeider

FOTO: SCANPIX/NTB

Bistandsaktørene

Islamic Development Bank

Den islamske utviklingsbanken (IDB) med hovedsete i Saudi-Arabia har en innbetalt kapital på 30 milliarder kroner. Britene samarbeider nå med banken for å øke bistands-effektiviteten.

I november bestemte styret i banken å bruke 4,2 milliarder kroner på nye utviklingsprosjekter i medlemslandene og i muslimske samfunn i ikke-medlemsland. Det dreier seg om prosjekter for å øke sysselsetting blant ungdom, et kraftan-

legg i Egypt, et anti-polioprogram i Pakistan, oppgradering av veisystemet i Senegal til et prosjekt for å gi småbønder i Sierra Leone adgang til markeder.

Qatar

I slutten av oktober bevil-

get Qatar 2,2 milliarder kroner i bistand til den Hamas-kontrollerte Gazastripen. Pengene skal brukes til boligbygging, rehabilitering av veier og et helsesenter, ifølge herskeren i det vesle oljelandet, Sheik Hamad bin Khalifa al-Thaniil.

«Oxfam og vi har veldig like formålsparagrafer og visjoner.»

Direktør Jehangir Malik i Islamic Relief

med Islamic Relief.

De forente arabiske emirater

I Dubai er det etablert en egen bistandsbydel, under navnet «International Humanitarian City», der en rekke hjelpeorganisasjoner har lokale kontorer og varelagre. Det er kort vei derifra

til flere land som stadig trenger nødhjelp. De tilbyr FN og andre hjelpeorganisasjoner både havneanlegg og internasjonal flyplass, samt skattefritak.

Ifølge landets offisielle «bistandsrapport» ga 34 offentlige og private institusjoner i Emiratene 11,8 milliarder

kroner i gaver og lån i 2011. Pengene gikk til langsiktig bistand, nødhjelp og veldedighet i 128 land.

– Som muslimer har vi en forpliktelse fra Allah til å dele vår velstand med andre og hjelpe folk til å bli produktive medlemmer av samfunnet, skriver prins Sheikh

Hamdan Bin Zayed Al Nahyan i rapporten.

Tyrkia

Tyrkias offisielle utviklingsbistand ligger på over 4,4 milliarder kroner per år. I 2010 gikk nesten halvparten til Sentral- og Sør-Asia, mens en firedel havnet i Midtøsten eller

i Afrika. Landet har lovet å bidra med i overkant av en milliard kroner hvert år til de såkalte MUL-landene – verdens aller fattigste land. Samtidig håper Tyrkia å kunne bidra med 27 milliarder kroner i private direkte investeringer i de samme landene innen 2015.

Tyrkia gir begrenset humanitær bistand til Somalia, men ved å bygge en ny ambassade i Mogadishu har de etablert seg som en viktig spiller i gjenoppbyggingen av det krigsherjede landet. Sudan Khartoum huser to investeringsinstitusjoner for å

fremme utvikling. Arab Authority for Agricultural Investment and Development skal sikre matsikkerhet i arabiske land. Arab Bank for Economic Development in Africa skal bidra til å fremme økonomisk og faglig samarbeid mellom afrikanske og arabiske

land gjennom å stille kapital til rådighet.

Humanitære

Arabiske Røde Halvmåne og Røde Kors kanaliserer en stor del av den humanitære hjelpen gitt av de arabiske landene. Islamic Aid er den største av de muslimske

internasjonale organisasjonene. Andre store organisasjoner er Muslim Aid, International Islamic Relief Organization og International Islamic Charitable Organization. Både Kuwait og Saudi-Arabia er store bidragsytere til ulike humanitære organisasjoner.

16 Tema: Islamsk bistand

Islamic Relief

■ Den første gaven Islamic Relief fikk ved oppstart i 1984 hadde en verdi på omlag to kroner. I dag samler de inn i overkant av 600 millioner kroner i året.

kristne hjelpeorganisasjoner.

– Våre vanlige individuelle givere krever også at vi møter nøden der den er. Derfor er vi i både Somalia og i Burma, samt 41 andre land. Våre givere bidro med like mye på Haiti-appellen som på andre innsamlinger. Det var en milepæl for islamsk bistandsarbeid, sier Malik.

Statlige storgivere

Storbritannias tidligere utviklingsminister Andrew Mitchell har sagt at: «Gulfstatene har gitt én prosent av deres brutto nasjonalinntekt (BNI) som bistand i flere tiår, med lite eller ingen offentlig anerkjennelse i Vesten». Det var etter økningen av oljeprisen i 1970-årene at de arabiske landene vokste som bistandsgivere, men hjelp til de fattige har bestandig vært en sentral del av islam.

De arabiske landene og OPEC har også etablert en rekke banker og utviklingsfond. Men denne hjelpen preges ikke bestandig av åpenhet og oversikt.

– Arabiske institusjoner er mer på banen enn noen gang. Qatar, Tyrkia og Saudi-Arabia peker seg ut. Tyrkiske organisasjoner har vært meget sentrale i Somalia. Der har Tyrkia markert seg og landets rolle vokser både politisk og økonomisk. Samtidig er vi på et tidlig stadium, sier Malik.

Egyptiske leger

Den arabiske våren viste at andre arabiske land hadde noe å bidra med. Under krisen i Libya var tunisiere svært aktive for å hjelpe flyktninger, mens egyptiske leger bidro med sin ekspertise og medisiner.

Malik advarer samtidig etablerte givere mot å betrakte arabiske land bare som en pengebinge.

– De arabiske landene ønsker å sitte ved samme bord, klare til å engasjere seg på den humanitære området, sier Malik.

Pengegaver

Det er store penger i omløp, selv når man ser bort fra statlige bidrag fra muslimske land. Muslimske finansanalytikere mener at muslimer over hele verden gir mellom 1000 milliarder og 5000 milliarder kroner til veldedighet hvert år. Dette er enten i form av:

- Pålagte gaver/skatt – *zakat* – der muslimer skal gi 2,5 prosent av formuen til de fattige hvert år.
- Veldedige gaver – *sadaqa*.
- Konkrete gaver gitt til et fond – *waqf*.

Små gaver

Det meste av dette gis i små gaver lokalt, og brukes ikke til å fremme langsiktig og bærekraftig utvikling.

– Islamic Relief forsøker å gi folk en dypere forståelse av at de kan bruke *zakat* for å løfte folk ut av fattigdom. Den opprinnelige tanken bak denne «formueskatten» var å omfordele rikdom. Brukt riktig kan *zakat* bidra til å avskaffe fattigdom, mener Malik. ■

«Sjeiken sa jeg måtte danne en humanitær organisasjon som kunne tjene mennesker av alle raser og trosretninger.»

Imtiaz Sooliman, lege og stifter av Gift of the Givers

Gir mat til sultne i Lesotho

Gift of the Givers er den hittil største nødhjelpsorganisasjonen av afrikansk opprinnelse, men den ble grunnlagt etter instruks fra en muslimsk læreremester i Tyrkia. Nylig delte organisasjonen ut mat blant fattige i fjellandet Lesotho.

Av Helen Grange, i Sør-Afrika

Tidlig i høst ble det gjennom FN-systemet sendt ut en appell om matvarehjelp til fjelllandet Lesotho, Sør-Afrikas lille naboland. Den muslimske hjelpeorganisasjonen Gift of Givers svarte på appellen med å kjøre en stor lastebil med innebygd kjøkken og varelager fra Sør-Afrikas sletteland og inn i Lesothofjellene.

Den sørafrikanske fotografen Wayne Conradie, som er bosatt i Norge, var med da lastebilen kjørte bratte stigninger innover i landet. Den stoppet flere steder på veien for å dele ut mat, tepper og såpe til lokalbefolkningen. I løpet av fire dager ble mer enn tusen måltider laget på kjøkkenet.

De fleste av de som arbeider i organisasjonen er frivillige.

Åndelig instruks

Organisasjonen, som har base i Sør-Afrika, hevder at den er den eneste i sitt slag i verden som kan sende «et fullt utstyrt redningsteam» på kort varsel til katastrofeområder. I totalpakken inngår både personell i form

av førstehjelpere, piloter, helsearbeidere, søkehund og traumeterapeuter – og varer i form av medisiner og matrasjoner.

Gift of the Givers ble dannet i 1992 av legen Imtiaz Sooliman fra Sør-Afrika. Sooliman forteller oss at han en kveld mottok «en instruks» fra sin åndelige veileder, sufi-sjeiken Muhammed Saffer Effendi al Jerrahi i Tyrkias største by Istanbul.

– Han sa jeg måtte danne en humanitær organisasjon som kunne tjene mennesker av alle raser og trosretninger med kjærlighet, hjelpsomhet og medfølelse, sier Sooliman.

500 mill. kroner

I løpet av de siste 20 årene har hans organisasjon gitt nesten 500 millioner kroner i hjelp til 35 land rundt om i verden, inkludert støtte til fattige i hjemlandet Sør-Afrika. Gift of the Givers har sendt egne team eller utstyr til Somalia, Malawi, Lesotho, Libya, Sudan, Swaziland, Zimbabwe og flere andre land. I tillegg har de bidratt med hjelp i Jemen, Gaza og Afghanistan.

Nylig ble organisasjonen trukket fram, som en av to, da den sørafrikanske regjeringen bebudet økt satsing på støtte til nødhjelpsoperasjoner. Den andre var Islamic Relief.

Må forhandle

Mye av Gift of the Givers-sjefens tid går med til forhandlinger på høyt nivå for å få tillatelse til å sende redningsteam som kan hjelpe ofrene for borgerkriger, som for eksempel i Syria.

– Spesielt i krigssituasjoner er diplomati og bygging av tillit mellom alle parter helt nødvendig. Det samme er en grundig vurdering av utfordringene, som sikkerhet, kostnader og behov. Det er viktig å vite nøyaktig hva som trengs til operasjonen, sier han.

Dro til Haiti

Telefonen hans på Gift of the Givers hovedkvarter i Johannesburg ringer stadig, med nye anmodninger om hurtig bistand. Ifølge Sooliman er han og hans folk alltid klare

Thebo Bohloed fra landsbyen Hatsosana bærer med seg en sekk mais han har fått fra Gift of the Givers.

FOTO: WAYNE CONRADIE/PICTURING AFRICA

Kokken Khulisiwe «Beauty» Mpungose forbereder Gift of the Givers' matutdeling i landsbyen Rampai. FOTO: WAYNE CONRADIE/PICTURING AFRICA

til å fly av gårde på et øyeblikks varsel.

Både ute og hjemme profilerer organisasjonen seg tett på medias søkelys. Tidligere i år delte den ut mat til 2000 gruvearbeidere øst for Johannesburg, som ikke hadde fått lønn. I september etablerte Gift of the Givers leirer for matutdeling ved Marikana-gruva, etter at 44 mennesker ble drept under en månedslang streik.

I mars i år reiste et team på 40 personer fra Gift of the Givers til Republikken Kongo. De deltok i redningsarbeidet i Brazzaville etter en katastrofebrann ved et våpenlager der minst 200 mennesker mistet livet og tusenvis ble skadet.

Pilot og livredder

På organisasjonens skrytliste står også at et av organisasjonens team av frivillige var med på den dramatiske redningen av 69 år gamle Anna Zizi sju dager etter jordskjelvet som rammet Haiti i 2010. Dessuten har Gift of the Givers utviklet et kontainerbasert mobilt sykehus, som ble utplassert i Bosnia.

Søke- og redningsteamene består i hovedsak av brannfolk og førstehjelpere. En av dem er luftambulansesepilot Andrew Elliot (46), som var med i teamene som ble sendt til Haiti og Kongo.

– Jeg flyr både helikopter og fly, og har utdanning i førstehjelp. På Haiti assisterte jeg ved amputasjoner, forteller han.

Eget kosttilskudd

Organisasjonen har også utviklet et energi- og proteintilskudd basert på jordnøtter og soya, kalt Sibusiso Ready, for mennesker som lever med tuberkulose, hiv-aids eller er underernærte.

I tillegg til katastrofehjelp driver organisasjonen 21 prosjekter på områder som sykehusstøtte, utdanning, bærekraftig jordbruk, jobbskaping med mer. Den sørger for klær og sko, pakker med husholdningsutstyr og utstyr for personlig hygiene, leker. Den bidrar også med å skaffe husvære for ofre etter katastrofer. ■

Islam-tv skaper giverglede

Muslimske fjernsynskanaler er viktig for gaveinntektene til islamske hjelpeorganisasjoner. I Ramadan-måned samlar fjernsynskanalen Islam Channel inn 100 millioner kroner.

Administrerende direktør Mohamed Ali i Islam Channel krever at organisasjonene har gode utviklingsresultater og administrasjonsutgifter på under 12 prosent.

FOTO: JAN SPEED

Av Jan Speed, i London

Kanalen sendes i Storbritannia, deler av Europa, samt Nigeria, Sør-Afrika og Øst-Afrika. Den har et samarbeid med ti ulike veldedighetsorganisasjoner. I resepsjonen ligger et rikt utvalg av brosjyrer: reiser til Mekka, innsamlinger til Gaza, prosjekter for rent vann, løpesedler mot islamofobi og for løslatelse av fanger på Guantanamo.

– Fjernsynskanalen er stedet der publikum møter organisasjonene. Vi kan vise hvor viktig bistand er, samt kontrollere at pengene som blir gitt blir brukt riktig. Våre reportere reiser ut i felt for å sjekke at pengene kommer fram, sier Mohamed Ali, administrerende direktør for London-baserte Islam Channel.

Ifølge Ali er den typiske muslimske giveren en ung, yrkesaktiv person med besteforeldre som var innvandrere. Det er en svak overvekt av kvinner. Palestina og Kashmir er områdene det er lettest å samle inn penger til.

– Vi har et klart skille mellom vår nyhetstjeneste og innsamlingsavdelingen, men vi legger ikke skjul på vår redaksjonelle støtte, sier sjefen for Islam Channel.

Egen kanal

I motsetning til Islam Channel har de fleste muslimske fjernsynskanaler i Storbritannia egne veldedighetsorganisasjoner. Den London-baserte hjelpeorganisasjonen Al-Khair er blant de som har en forankring blant tv-seerne. Med drahjelp fra egen tv-

kanal har organisasjonen vokst dramatisk de siste tre årene.

For tre år siden brukte Al-Khair 1,6 millioner kroner til hjelpearbeid. I fjor var budsjettet 50 millioner kroner og i år vil de bruke rundt 78 millioner kroner, opplyser de.

– Vi har lite byråkrati. Vårt hovedkonsept er at pengegaver ikke tilhører oss. De tilhører mottakeren, slik at vi har ikke rett til å somle med levering. Om noen gir 5000 pund til å bygge hus eller skoler så får vi det gjort i løpet av fem-seks uker, forteller Imam Qasim Rashid Ahmad, administrerende direktør i Al-Khair Foundation.

Åtte kanaler

Opprinnelig drev den muslimske organisasjonen en skole med 350 elever i London, samt en fjernsynskanal. Fjernsynskanalen IQRA TV når en million husholdninger i Storbritannia og sendes også i deler av Nord-Afrika og Asia. Gjennombruddet som hjelpeorganisasjon skjedde med jordskjelvet i Haiti.

– Det er klart at fjernsynsstasjonen hjelper. Men det er åtte muslimske fjernsynskanaler i Storbritannia. Alle har et hjelpearbeid. Vår fortrinn er at vi er åpne og gir tilbakemelding til giverne. Og vi er effektive i å levere hjelp, sier Imam Qasim.

Han er født i Kenya. Familien flyttet til England da hans far ble imam ved den store moskeen i Croydon like utenfor London. Senere overtok han jobben som åndelig leder.

Al-Khair driver nå omfattende husbygging i Pakistan og flere vannprosjekter i Afrika. ■

Islam Channel har høye seertall både i Storbritannia og Nigeria.

FOTO: JAN SPEED

Merket for livet

Tin Maung Lwin tror han ble hiv-smittet da han tatoverte seg på kroppen. Nå bor han på hiv-senteret i en forstad til Yangon. – Hvis jeg får medisiner kan jeg leve et vanlig liv, sier han. FOTO: ESPEN RØST

På verdensbasis er det nedgang i antall hiv-smittede. Men i Myanmar er situasjonen alarmerende, hevder Aung San Suu Kyis parti. De frykter at mer enn 800 000 kan være syke. – Jeg visste ingenting om sykdommen før jeg selv fikk den, sier Tin Maung Lwin (37).

Av Espen Røst og Even Tømte, i Yangon

37-åringen og 2 år gamle Moe Eindra Thet Paing bor sammen med 180 voksne og barn på et senter for hiv-smittede Yangon. De er ikke familie, men deler skjebne.

Senteret er et smertefullt bilde på at noen grupper har vært neglisjert og glemt under Myanmar gamle

militærregime. Men under landets gryende demokrati – og åpning mot verden – kommer sannheten gradvis fram. U Thein Htay (67) er daglig leder ved det overfylte senteret, og selv hiv-positiv. Han forteller om en hverdag med sosial stigma og medisinsk forsømmelse fra myndighetene. Selv har han adoptert 2 år gamle Moe Eindra, fordi begge foreldrene er døde:

– Foreldrene kom hit da hun var åtte måneder gammel. Alle tre var syke. Moren gikk bort først, så faren; nå er jeg en slags bestefar for henne. Da hun kom, var hun veldig tynn og hadde konstant diaré. Nå får hun medisiner og er mye bedre. Jeg passer på at hun har det så bra som hun kan med denne sykdommen. Barn med viruset kan leve et langt liv dersom de får behandling tidlig, sier Htay.

Tatovør

Hiv-senteret i en forstad til Myanmar største by, ble etablert av Aung San Suu Kyis partikollega Phyu Phyu Thin. Sistnevnte er parlamentsmedlem og partiets hiv/aids-talsperson. Opposisjonspartiet National League for Democracy (NLD) hevder det tidligere militærstyret har forsømt Tin Maung Lwin og landets øvrige

hiv-positive. Nå venter sykkeldrosjesjåfør Lwin på resultatet av den siste av i alt tre blodprøver. De to første viste at han er hiv-positiv.

– Jeg fikk diaré og ble tynnere og tynnere. Folk ba meg teste meg, for å finne ut om jeg var smittet. Da det første resultatet kom, gråt jeg. Jeg visste ingenting om hvordan man smittes av denne sykdommen. Jeg tror jeg fikk den fordi tatoveringene mine ble gjort med urent utstyr, sier Lwin.

37-åringen forteller at han først tok én tatovering for moro skyld, før han tok flere etter å ha blitt venn med tatovøren.

– Nå angres jeg på at jeg tok dem. Tatovøren er død, sier Lwin stille.

– Kona mi og sønnen min på fire år har ikke testet seg ennå. Nå frykter jeg at de også kan være smittet, og jeg skammer meg veldig.

« I Myanmar har vi ordtaket «man kan ikke dø to ganger», men de som kommer hit, har begravd alt fra sitt tidligere liv»

U Thein Htay, senterleder og hiv-smittet

Upålitelige tall

Myanmar har 216 000 hivsmittede, hevder Myanmar's helsemyndigheter. Tallet framkommer i deres bidrag til «Global aids Response Progress Report – 2012» og er tall som er utarbeidet under veiledning av FN-organisasjonen Unaid.

«Hiv-epidemien i Myanmar er konsentrert. Smitte forekommer primært ved høyrisiko-sex mellom sexarbeidere og deres kunder, og hos menn som har sex med menn. I tillegg er det et høyt nivå av hiv-overføring blant sprøytebrukere, som igjen smitter sine sex-partnere», sier rapporten.

Parlamentsmedlem Thin mener tallene som kommer frem i rapporten er sterkt misvisende:

– Det er vanskelig å anslå hvor stort problemet er. Men tallene FN har fått av myndighetene er ikke

Aung San Suu Kyis partikollega, Phyu Phyu Thin hevder Myanmar's regjering underrapporterer hiv-problemet i det tidligere militærdiktaturet. – Vi mener fire ganger så mange kan være smittet, sier hun til Bistandsaktuelt. FOTO: ESPEN RØST

«Våre frivillige har blitt arrestert for å ha delt ut løpesedler og kondomer.»

Phyu Phyu Thin, hiv/aids-aktivist og parlamentsmedlem for opposisjonspartiet NLD.

2 år gamle Moe Eindra Thet Paing er hiv-positiv. Begge foreldrene er døde. U Thein Htay (67) er daglig leder ved det overfylte senteret, og selv hiv-positiv. Han forteller om en hverdag med sosial stigma og medisinsk forsømmelse fra myndighetene.

FOTO: ESPEN RØST

Moe Eindra bor sammen med 181 voksne på hiv-senteret. Pasientene lager mat og vasker selv. En gang i uka kommer legebesøk. FOTO: ESPEN RØST

pålitelige. Vi mener fire ganger så mange kan bære viruset. Stadig flere blir smittet på grunn av manglende kunnskap, sier Thin.

800 000 smittede?

Om NLD-toppen har rett i sine bekymringer om mer enn 800 000 smittede, betyr det at 1,6 prosent av befolkningen kan være hiv-positiv. Det er i så fall en høyere prosentandel enn i nabolandet Thailand.

Thin er svært bekymret for situasjonen i landet, og åpnet hiv-senteret som nå drives fra hennes barndomshjem, i 2002. Men hun og andre som jobber mot hiv-epidemien har helt fra starten følt seg motarbeidet av myndighetene. Thin anklager det tidligere militæregimet for totalt å ha ignorert sykdommen, da den begynte å spre seg i landet på begynnelsen av 90-tallet.

– De militære har ansvaret for

situasjonen. Alle restriksjonene har vært en effektiv stopper av alt arbeid mot sykdommen. Ingen kunne drive denne typen opplysningsarbeid under diktaturet. Derfor er kunnskapen så lav, og derfor har sykdommen spredd seg, hevder NLD-toppen.

Hun viser blant annet til at organisasjonens frivillige har blitt arrestert for å ha delt ut løpesedler og kondomer. Ifølge Thin er de hiv-smittede en glemt og diskriminert gruppe i Myanmar.

– De blir oftest forlatt og neglisjert av både familie og lokalsamfunn. De møter til og med diskriminering i det offentlige helsevesenet, sier hun.

Ville stenge

I 2010 truet militæregjeringen med å stenge senteret etter at tjenestemenn

Fortsetter på neste side

20 Reportasje

Da Mo Eindra kom hit, var hun veldig tynn og hadde konstant diaré. Nå får hun medisiner og er mye bedre, sier toåringens «bestefar» U Thein Htay (67).

FOTO: ESPEN RØST

NLD-topp Phyu Phyu Thin mener det tidligere militærregimet har sviktet Myanmar's hiv-syke. I 2010 truet myndighetene med å stenge senteret etter at helsedepartementet advarte om «mulig spredning av smittsomme sykdommer fra pasienter». FOTO: ESPEN RØST

fra helsedepartementet advarte om «mulig spredning av smittsomme sykdommer fra pasienter». Men senteret, som Aung San Suu Kyi besøkte etter at hun ble løslatt fra husarrest samme år, er fortsatt åpent. Huset er veldig enkelt, og sovesalen med bambusvegger er dekorert med bilder av Suu Kyi og hennes far, frigjøringshelten Aung San. Daglig leder U Thein Htay forteller at leger kommer ukentlig på visitt, men at pasientene selv lager mat og vasker.

– Det viktigste vi kan gjøre for å stoppe viruset er å spre informasjon. Men dette er vanskelig for sex er tabu og det er så mye skam forbundet med sykdommen. Mange synes det er vanskelig å fortelle at de er smittet, og noen velger heller å dø enn å oppsøke behandling. I Myanmar har vi ordtakene «man kan ikke dø to ganger», men de som kommer hit, har begravd alt fra sitt tidligere liv, sier 67-åringen.

Utstøtt fra familien

31 år gamle Ma Aye Aye Mar vet hvordan det er å bli utstøtt fra sine nærmeste.

– Mange i familien frøs meg ut da jeg ble syk. Når jeg kom på besøk til søsteren min for å se tv, skrudde hun den av og fjernet matten på gulvet. Det var et tydelig signal om at jeg ikke var ønsket, sier hun.

Hun forteller at hun ble smittet av ektemannen som er yrkessjåfør.

– Jeg vet at han var sammen med prostituerte når han var på reise. Først ble jeg sint. Men nå forstår jeg at jeg ble smittet for handlinger jeg har gjort i tidligere liv, sier Mar.

Redde naboer

U Thein Htay bekrefter at stigmatiseringen er et enormt problem i landet.

– I begynnelsen var naboene her også redde. De likte ikke at så mange hiv-positive var samlet på ett sted. Nå går det bedre, for vi har fått til en god dialog med de som bor rundt senteret.

67-åringen forventer ikke hjelp fra myndighetene, til tross for alle reformene som er annonsert av regjeringen og regjeringssjef, general Thein Sein.

– Det spiller ingen rolle hva jeg håper på, den sittende regjeringen vil ikke gjøre noe for oss hiv-smittede uansett. Men det ville endret seg om NLD får regjeringssamt.

National League for Democracy (NLD) gjorde et historisk valg i april, som førte Aung San Suu Kyi, Phyu Phyu Thin og 41 andre medlemmer inn i parlamentet. Nå har Thin bedt regjeringen øke budsjettene til hiv-medisiner og til utdanning om det stigmatiserte temaet.

Forverret situasjon

– Jeg finner ikke ord for hva jeg føler om at så mange blir smittet – derfor må vi hindre at spredningen fortsetter. Så langt har den nye regjeringen brakt lite håp til de hiv-positive. Situasjonen har egentlig bare forverret seg det siste året, for helsevesenet er i en forferdelig forfatning, sier Thin.

NLD-toppen fremholder likevel at hun skimter endringer i horisonten, og trekker fram at mange internasjonale organisasjoner nå jobber med hiv-problematikk i landet.

– Den nye regjeringen har endret mye, men det er mange store utfordringer i dette landet. Hiv og aids kjemper om oppmerksomheten med mange andre saker, og regjeringen og parlamentet har hendene fulle med å rette opp alt militærregimet har gjort og ikke gjort de siste ti-årene, sier Thin. ■

Eamonn Murphy, UNAIDS-sjef i Myanmar

Pe Thet Khin, Myanmar's helseminister.

Marius Trøseid

Tin Maung Lwin har akkurat fått vite at han er hiv-smittet: – Jeg visste ingenting om sykdommen før jeg selv fikk den. Kona mi og sønnen min på fire år har ikke testet seg enda. Nå frykter jeg at også de kan være smittet, sier 37-åringen. FOTO: ESPEN RØST

Innrømmer usikre tall

UNAIDS landansvarlig for Myanmar mener NLD og parlamentsmedlem Phyu Phyu Thin ikke har tilgjengelige data for å kunne hevde at mer enn 800 000 mennesker kan være smittet i landet. Han forteller at de siste estimatene fra FN nå anslår at 240 000 mennesker er smittet, men innrømmer at det er vanskelig å kartlegge antall hiv-smittede i det tidligere militærdiktaturet.

– Vi jobber nå med å gå gjennom overvåkingssystemet for hiv-smittede sammen med Myanmar's myndigheter og andre partnere. Dette kan vise oss et annet bilde av epidemien - vi kan finne ut at de tallene vi har i dag er underestimert, men det er for tidlig å si nå. Vi har indikatorer på at andelen kvinner som bærer smitten er høy, som igjen kan bety at det er en høy smitteandel generelt i landet, sier Seamonn Murphy til Bistandsaktuelt.

Ifølge «Global AIDS Response Progress Report – 2012» er Myanmar det landet som mottar nest minst offisiell utviklingsbistand (ODA) per innbygger av alle landene som av FN går under betegnelsen «Minst utviklede

land». Videre heter det at myndighetenes bidrag til helsetjenester er begrenset, og kommer hovedsakelig i form av ansatte og bygninger: «Det er et presserende behov for forbedringer». Men Myanmar's helseminister, professor dr. Pe Thet Khin annonserte i oktober at landet har forpliktet seg til å arbeide for at ingen barn bli født med hiv innen utgangen av 2015.

– Dette er en realistisk målsetning. Å forebygge hiv hos nyfødte er en smart investering. Dette skal vi klare gjennom å skalere opp testing og gi medisiner til alle gravide som trenger det, sa statsråden under et felles pressemøte med UNAIDS-direktør Michel Sidibé.

Med behandling tidlig i svangerskapet, kan risikoen for overføring av viruset fra mor til barn være mindre enn 5 prosent, ifølge UNAIDS. Per i dag testes imidlertid mindre enn en tredel av alle gravide i landet for hiv.

– Om ressursene blir gjort tilgjengelig, vil Myanmar nå sitt ambisiøse mål, sa UNAIDS-direktør Sidibé etter møtet. ■

– Regimet må ta ansvar

MARIUS TRØSEID, hiv-lege og forsker ved Ullevål universitetssykehus og for Leger Uten Grenser, ønsker ikke å spekulere i hiv-tallene som NLD-parlamentsmedlem Phyu Phyu Thin serverer.

– Vi forholder oss til UNAIDS-tall. Men siden Myanmar ikke har hatt noen offisiell folketelling siden 1983, er det svært vanskelig å gi et godt svar på hvor mange som er smittet, sier Trøseid.

Ifølge en Leger uten grenser-rapport fra februar trenger 120 000 mennesker i landet akutt medisiner mot hiv/aids.

– Hiv-krisen i Myanmar er at så mange ikke får den behandlingen de trenger. Men vi er optimistiske med tanke på hva landets myndigheter kan få til - med pengehjelp. Samtidig må myndighetene være villig til å ta ansvar for sine syke og sette en stopper for stigmatiseringen. Vi vet at hiv-medisiner reduserer smitte og at antall barn som fødes med hiv er halvert på verdensbasis de siste 10 årene. Det er mulig å oppnå også her. Samtidig vet vi at Myanmar er et av de landene med færrest pasienter på

hiv-behandling.

– DET ER generelt vanskelig å fastslå hiv-tall. Det enkelte lands myndigheter jobber sammen med internasjonale partnere, som UNAIDS, for å finne de beste anslagene. Men det er stor usikkerhet rundt selv de beste estimatene, sier seniorrådgiver Anne Skjelmerud i Avdeling for helse, utdanning og forskning i Norad.

Hun mener et smittetall for Myanmar på drøyt 1,6 prosent vil være oppsiktsvekkende høyt, men poengterer at hun ikke kjenner Myanmar spesielt. Hun uttaler seg derfor på generelt grunnlag. Det er ikke foretatt folketelling i landet siden 1983.

– Dersom befolkningsveksten er lav, er det kanskje mulig. Men er den høy er jeg mer tvilende. Vi vet fra mange land at hiv-tall er meget politiske. Noen har interesse av å holde dem lave, andre av å holde dem høye, eksempelvis for å få internasjonal støtte. Dessuten er det dyrt og krevende å få frem gode estimater, særlig når det meste av smitten er i marginaliserte grupper som i seg selv er vanskelig å tallfeste, sier Skjelmerud. ■

Hiv/aids

■ Ifølge FN-organisasjonen UNAIDS lever omkring 34 millioner mennesker i verden med hiv/aids. Siden hiv-viruset ble påvist, er mer enn 60 millioner mennesker smittet.

■ De siste årene har det vært en nedgang i antall nysmittede på verdensbasis. Siden 2001 er antallet redusert med mer enn 20 prosent. Et rekordhøyt antall mennesker – åtte millioner – mottar nå hiv-behandling.

■ Norsk bistand til det internasjonale hiv-arbeidet var i 2011 på vel 935 millioner kroner. Hoveddelen av den norske støtten går gjennom multilaterale organisasjoner, og Norge arbeider bl.a tett med UNAIDS.

■ UNAIDS-organisasjonen har som mål at alle hivpositive skal få tilgang til behandling i løpet av 2015.

Kilde: Norad og UNAIDS

Økonomi

Kvinnene nyter godt av veksten i Bangladesh. Les mer på side 24

Gründerfond bidro til jobbboom

Gjennom investeringer på nesten en halv milliard kroner har amerikanske Acumen Fund bidratt til å skape 58 000 arbeidsplasser i utviklingsland – men det var ikke hovedmålet. De ville støtte opp om framtidsrettede små bedrifter.

Av Jan Speed

Da vi startet Acumen Fund var jobbskaping på ingen måte vårt primære mål. Vårt fokus var å løse fattigdomsproblemer. Vi satset på gründere og firmaer som kunne vise vei, sier administrerende direktør Jacqueline Novogratz. Det private investeringsfondet, med base i New York, har kontorer og partnere i en rekke land. Blant partnerne er det norske samarbeidsorganet Partnership for Change. Det er private givere og investorer fra næringslivet som bidrar med penger til fondets utviklingsrettede investeringer. Grunnideen er at næringslivet kan være en kraft for positive endringer i en stadig mer sammenkoblet verden.

Ikke bistand

Acumen Fund driver ikke med bistand eller med mikrofinans, ifølge Novogratz. Likevel bidrar fondet til fattigdomsbekjempelse. Fondets bidrag er å hjelpe etablerte firmaer litt videre på veien. Hjelp dem til å vokse.

Hun ser likevel fondsinvesteringer og bistand som to virkemidler i et positivt samspill.

– Det er behov for bistand i de fleste land. På sitt beste bygger det

en infrastruktur som gjør at systemer og næringsliv kan blomstre, sier Novogratz.

Fra å være nesten alene på verdensmarkedet da Acumen Fund begynte i 2001 er det nå over 199 organisasjoner som driver med «impact investment» – investeringer som skaper endring. En studie av 400 bedrifter i Afrika, gjort av Monitor Group i USA, viser at kun 32 prosent av disse var kommersielt bærekraftige med muligheter for vekst.

Lokale givere

Fondet satser på å kapre investorer både i rike og fattige land. De er opp-tatt av å få rike mennesker i utviklingsland til å investere i firmaer drevet fram av lokale gründere. Nylig bidro tre personer med til sammen nærmere tre millioner kroner til fondets arbeid i Vest-Afrika. I Pakistan kommer 15 millioner kroner fra lokale givere.

– En kjerneverdi for oss er at et land skal være selvforsynt. Disse lokale givene deler vår oppfatning om at det er afrikanere som må løse Afrikas problemer, og pakistanere som har ansvar for Pakistan. Vi ønsker å være likestilte partnere med de lokale firmaene vi støtter. Målet er å slå følge like mye som å vise vei. Det avgjørende å

– Vi liker gründere som vil løse fattige menneskers problemer, sier Jacqueline Novogratz, grunnlegger av

finne lokal støtte for dette arbeidet, sier Novogratz.

Hun mener at mange av dagens flernasjonale selskaper og lokale næringsdrivende innser at de må drive på en bærekraftig måte, og at det må en blanding av idealistisk realisme til, koblet med målet om å tjene penger. Denne tenkning fører videre til at det stilles krav til myndigheter om bedre styresett og etablering av infrastruktur.

– Dette er i en tidlig fase, men forandringer skjer fort, sier Novogratz. Hun har finansbakgrunn fra Verdensbanken og fikk sin første bistandserfaring i arbeidet med mikrofinans i Rwanda. Hennes selvbiografi fra 2009, «The Blue Sweater», ble en bestselger i USA.

Tålmodig

Noen ganger omtaler hun pengene fondet disponerer som «tålmodig kapital».

– Jeg handler med en økende følelse av at det haster med å skape forandringer. På utviklingsfeltet handler det ofte om fastlåste systemer og atferd. Tålmodighet må til for å endre på atferd og gi tid for prøving og feiling. Denne typen tidlig-stadiumkapital gir mulighet til «forskning og utvikling» på våre sektorer, sier Novogratz.

Ett av firmaene Acumen Fund har investert i er Water Health International i India. Målet var å skaffe rent drikkevann til fattige landsbyer. Det var mye prøving og feiling.

«På utviklingsfeltet handler det om ofte om fastlåste systemer og atferd»

■ 100 MILLIONER KRONER

Støtte til småbrukere

Under et besøk i Malawi i november undertegnet utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås en avtale verdt 100 millioner kroner over fem år med landets største småbrukerorganisasjon, Nasfam.

– Formålet er å styrke metodene småbrukerne benytter. Det skal gi dem bedre tilgang til markeder, øke inntektene og gjøre landbruket mer motstandsdyktige mot de farlige klimaendringene, sier Holmås.

Nasfam hjelper småbrukerne til å dyrke landbruksvarer som lokale og internasjonale markeder etterspør. Organisasjonen veileder bøndene slik at de kan drive gårdene som kommersielle foretak.

■ 10 000 WOMEN

Bankstøtte

Den amerikanske storbanken Goldman Sachs har et utviklingsprogram de kaller «10 000 Women» for å utdanne kvinnelige gründere i mellom- og lavinntektsland. Rwanda er et av landene som nyter godt av programmet. 240 kvinner har hittil fått kursing i finansiering, regnskapsførsel, styring, markedsføring og forretningsplanlegging.

det amerikanske investeringsfondet Acumen Fund. FOTO: JAN SPEED

Syv år senere forsynes fem millioner mennesker med vann, og fem copy-cat-selskaper forsøker å tilby lignende tjenester, sier hun.

Satser på gründere

– Hva kjennetegner en god gründer?

– En god gründer må ha en visjon, tålmodighet, og være blant de mest sta i verden. De går løs på vanskelige saker som de betrakter som en mulighet og ikke som et problem. Og de har pågangsmot nok til å fortsette tross motstand, sier Novogratz.

Hun trekker fram en indisk gründer som etter å ha studert i USA forstod at det var et marked for ambulansetjenester i India. Han hadde opplevd at både moren og moren til

en venn nesten hadde omkommet fordi de ikke klarte å få tak i en ambulanse for å frakte dem til sykehuset.

– Han så et problem, skjønte systemene og markedet og klarte å bryte gjennom byråkratiet og korrupsjonen i India. Det begynte med ni ambulanser i Mumbai. I dag har de 5000 ansatte og nærmere 1000 ambulanser over hele landet, sier Novogratz.

Acumen Fund, sier hun, vil ikke ha lyktes om ikke de hadde klart å identifisere gode gründere. Hennes egen finansbakgrunn gjør at hun stiller nærgående og kritiske penge spørsmål for å kunne vurdere om et prosjekt har potensial til å bli bærekraftig. ■

Norad-rapport:

Norske råd ga økte inntekter

Zambia får 1,2 milliarder kroner mer i årlige skatteinntekter. Mosambik fikk nesten en milliard kroner i kapitalskatt fra et salg i oljesektoren. Øst-Timors petroleumsfond har etter hvert 60 milliarder på bok. Norske rådgivere har spilt en nøkkelrolle i alle de tre tilfellene. **Av Jan Speed**

DE ER EKSEMPLER på norsk rådgivning om moderne finansforvaltning og har vært finansiert over det norske bistandsbudsjettet.

– Bistand til utforming av skatтелover og kapasitetsbygging av skattemyndigheter og sivilt samfunn har ført til økte inntekter for staten i flere land, mener Norads direktør Villa Kulild. Nylig la hun fram det statlige bistandsdirektoratets resultatrapport for 2012. Temaet var norsk bistand til naturressursforvaltning i samarbeidsland.

– Bistandsprogrammene Olje for utvikling og Skatt for utvikling opplever stor etterspørsel fra en rekke land rundt om i verden, forteller Kulild.

Under framleggelsen av rapporten kommenterte leder av Stortingets utenrikskomité, Høyres Ine Eriksen Søreide, at dette er en arena der Norge kan gjøre seg relevante også i årene framover. Hun mente at Norges bidrag til opplæring av afrikanere i forvaltning av naturressurser, kunne bidra til å motvirke Kinas økende innflytelse over gruve- og oljesektoren i Afrika.

Bedre utnyttelse

Norsk bistand har bidratt til bedre utnyttelse av naturressurser innen landbruk, fiske og skog mange steder, ifølge Norads nye resultatrapport.

Men ikke alle tiltakene har vært like vellykket:

– Der de ønskede effektene har uteblitt er det tatt for lite hensyn til lokale forhold eller til naturens tålegrenser, skriver Kulild i forordet til rapporten som er utarbeidet av rådgivere i Norad. Hun sier om rapporten at den er «verken en forskningsrapport eller en samlet evaluering av all norsk bistand til naturressursforvaltning». Rapporten presenterer et utvalg resultatseksempler hentet fra evalueringer, forskning og prosjektrapporter.

Økt vekt

Utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås tror norsk bistand de nærmeste ti årene vil legge økt vekt på god forvaltning av naturressurser. Han trakk fram Norges tradisjonelt største bistandspartner Tanzania som eksempel.

– Tanzania har ikke tjent nok på utvinning av egne gull- eller skogressurser. Derfor øker vi innsatsen til Olje for utvikling for å sikre at godene kommer hele befolkningen til gode, sa Holmås på årets Norad-konferanse.

Noen av de positive bistandsresultatene som Norad trekker fram i årets resultatrapport er:

- at støtte til klimarobust jordbruk i Mali skal ha økt produksjonen med 50 til 100 prosent
- at 55 000 kvadratkilometer regnskog i Peru beskyttes for å verne isolerte urfolk
- at Brasil, den største mottakeren av norsk bistand, har redusert avskogingen med 60 prosent
- at forskning i India bidro til at 100 000 bønder kan dyrke ris som tåler flom
- at et norsk vannkraftprosjekt i Uganda står for 7 prosent av den nasjonale strømproduksjonen ■

FOTO: LARS PETER PETERSEN

Villa Kulild, direktør i Norad.

Les mer på nett

Tekst
www.norad.no

24 Reportasje

Bangladesh:

Sterk vekst har styrket kvinnene

USAs tidligere utenriksminister Henry Kissinger kalte en gang landet et «vrak». Men Bangladesh har hatt kraftig økonomisk vekst og betydelig framgang de siste årene. Siden 1990 har forventet levealder økt med tolv år. Og kvinnene har styrket sin posisjon. **Fabeha Monir (tekst), GMB Akash (foto) i Bangladesh**

Bangladesh har 160 millioner innbyggere på sine 150.000 kvadratkilometer, og er et av de tettest befolkede landene i verden. Fortsatt lever rundt 53 millioner mennesker under fattigdomsgrensa.

Men likevel: I løpet av de siste 15 årene er fattigdommen både i byene og på landsbygda redusert med imponerende 19 prosent. Det siste tiåret har landets økonomi vokst med rundt 6 prosent i året.

Familieplanlegging viktig

USAs tidligere utenriksminister Henry Kissinger karakteriserte en gang landet som et vrak, ute av stand til å fungere på normalt vis. Så galt har det langt fra gått. Bangladesh står fortsatt overfor store utfordringer. Men til tross for fattigdommen har landet gjort betydelige framskritt på mange områder. Det gjelder blant annet kvinners kår, utdanning, barne- og mødre-dødelighet, gjennomsnittsinntekt og ikke minst levealder. En person født i 1990 kunne regne med å leve 56 år. Nå er forventet levealder 68 år, fire år mer enn i det rikere nabolandet India.

Familieplanlegging ga reduserte fødselstall både på landsbygda og i byene. Men den hadde også virkning for kvinnenes rolle. Kvinnene fikk økt innflytelse i sine egne husholdninger, fordi de for første gang kunne kon-

trollere familiestørrelsen. På 1970-tallet hadde kvinnene i Bangladesh i gjennomsnitt mer enn seks barn. De høye fødselstallene, kombinert med dårlig ernæring og mangelfulle helsetjenester, truet helsa både for kvinnene og barna deres. Nå i 2012 kan Bangladesh oppsummere suksess i familieplanlegging, til tross for utbredt analfabetisme, lav status for kvinner og lave inntekter.

– Min mann og jeg har planlagt å få to barn, sier Nurun Nahar (26), som er til helsesjekk på klinikken The smiling Sun.

Sammen med mannen ble hun med på et program for familieplanlegging etter at de fikk sitt første barn, den nå fem år gamle datteren Sarah.

– Vi venter ett barn til. Mannen min er gass-sjåfør. Jeg har arbeidet for et kvinnedrevet håndverksteam. Nå jobber jeg hjemme og kan ta meg av min datters helse og utdanning. Vi er opptatt av hennes framtid, så vi sparer en god del av inntektene. Jeg har lært at kvinnene må være mer opptatt av helse og utdanning for å få en lykkelig familie. Mannen min er helt med på dette, sier hun.

Tekstilindustri

Landets viktigste inntektskilder er tekstilindustri, landbruk og penger

Fortsetter på neste side →

Bangladesh, en gang lutfattig og irrelevant for verdensøkonomien, er blitt en storeksportør

Salma Akter Ranu (30) gjør sin månedlige handel på et nytt mega-kjøpesenter i hovedstaden i Bangladesh.

av klær. Klesplagg står for 80 prosent av Bangladesh' eksport, og er av vital betydning for landets økonomi. Over tre millioner bangladeshere arbeider i tekstilindustrien.

I Dhaka dukker det stadig opp nye bilbutikker. Stadig flere har råd til å kjøpe bil til husholdningen.

Å spise ute på restauranter er blitt mer og mer vanlig for en stadig økende middelklasse i hovedstaden Dhaka.

26 Reportasje

Bangladesh er et av de tettest befolkede landene i verden. Fortsatt lever rundt 53 millioner mennesker under fattigdomsgrensa. Men i løpet av de siste 15 årene er fattigdommen både i byene

som bangladeshere i utlandet sender hjem. Disse områdene har styrke til å bære en fortsatt økonomisk vekst, anslått til 6,7 prosent i året innen 2015. Veksten har vært på bred front, men kraftig vekst i eksporten av tekstiler har bidratt sterkt.

Bangladesh, en gang lutfattig og irrelevant for verdensøkonomien, er blitt en storeksportør av klær, bare slått av Kina. Landets fabrikker spyr ut klesplagg for kjente merker som Tommy Hilfiger, Gap, Calvin Klein og H&M. Globale handelskjeder som Target og Walmart har nå innkjøpskontorer i hovedstaden Dhaka. Klesplagg står for 80 prosent av Bangladesh' eksport, og er av vital betydning for landets økonomi. Over tre millioner bangladeshere arbeider i tekstilindustrien. Fire av fem arbei-

dere er kvinner. Overalt kan man se kvinner som går til og fra arbeidet, noe som en gang var et utenkelig syn. Erfaringen fra hele verden er at kvinner bruker pengene på en annen måte enn menn. De bruker vanligvis mer på mat, helse og utdanning til barna sine. Det er også tilfellet i Bangladesh. Barnas levekår er styrket av en stille kvinnerevolusjon.

– La fattigdommen bak meg

Tekstilarbeideren Hasna Banu (22) flyttet fra Rangpur til Dhaka på jakt etter en bedre framtid. Hun var landarbeider i hjemlandsbyen, og tjente snaut 75 kroner i måneden. På tekstilfabrikken tjener hun 450 kroner i måneden, med overtid.

– Jeg la fattigdommen bak meg fordi jeg turde flytte til byen og bo

her alene. Jeg oppfordrer andre jenter til å komme og arbeide i tekstilfabrikkene. Selv om levekostnadene er høyere her, kan jeg spare penger som jeg sender til mine foreldre. Livet mitt har blitt mye bedre, sier Hasna.

En annen av driverne for økonomisk vekst har vært strømmen av penger sendt fra bangladeshere som arbeider i utlandet. I fjor sendte de hjem mer enn 11 milliarder dollar, over ti ganger mer enn samlede utenlandske investeringer. Summen som blir sendt hjem vil trolig øke til 20 milliarder i året i løpet av fem års tid, ifølge regjeringens anslag. Rundt seks millioner bangladeshere jobber i utlandet, og flertallet av dem sender penger hjem. I 2012 har de sendt hjem 13 milliarder dollar, som utgjør 14 prosent av nasjonalinntekten.

Pariza Rahman kommer til en Western Union-filial for å ta ut penger som ektemannen har sendt fra Malaysia. Inntekten hans har både forbedret levestandarden deres, men også gjort det mulig for Pariza å åpne sin egen lille butikk.

– Vi har tre barn, som jeg også må sørge for mens mannen min er borte. Han har arbeidet i Malaysia i ti år. Det blir mye arbeid, men jeg prøver å være så effektiv som mulig, både hjemme og i butikken. Jeg kan doble pengene min mann sender hjem med driften av butikken. På den måten er familiens situasjon betydelig forbedret, sier hun.

Flere på skole

Tilgang til utdanning har også økt, både for jenter og gutter. Framgan-

og på landsbygda redusert med imponerende 19 prosent.

gen er særlig markant for jenters skolegang. I dag er 98 prosent av jentene innskrevet i grunnskolen. Antallet jenter i videregående skole har økt til 6 millioner, fra 1,1 millioner i 1991. Flere elever i videregående skole betyr også at høyskoler og universiteter får flere og dyktigere studenter. Noen universiteter har obligatorisk fysisk trening, fordi de betrakter idrett og fysisk fostring som sentralt for å utvikle sterke og effektive kvinnelige ledere.

Dhaka, som nå har vokst til 15 millioner innbyggere, har mange bilforretninger og et lite men voksende antall hoteller i internasjonal toppklasse. Uavhengige kvinner og familier bruker nå mer penger på transport.

Den økende omsetningen av biler

viser at innbyggerne i Dhaka har fått bedre råd.

Men alt er ikke perfekt. Miljøforringelse og et svært konfliktpreget politisk klima blir også sett som viktige hindre for fortsatt framgang.

Likevel: mye går i riktig retning for Bangladesh. ■

«Jeg la fattigdommen bak meg fordi jeg turde flytte til byen og bo her alene.»

Hasna Banu, kvinnelig tekstilarbeider

Om lag 6 millioner bangladeshere arbeider i utlandet; de fleste sender penger hjem til sine familier. I 2012 anslås det at de sendte hjem 13 milliarder dollar. Utenfor et passkontor i Dhaka står utenlandsarbeidere i kø for å ordne reisedokumenter.

På universitetet i Dhaka forbereder en kvinne seg til eksamen. Tilgang til utdanning har økt, både for jenter og gutter. I dag er 98 prosent av jentene innskrevet i grunnskolen. Antallet jenter i videregående skole har økt til 6 millioner, fra 1,1 millioner i 1991. Flere elever i videregående skole betyr også at høyskoler og universiteter får flere og dyktigere studenter.

Hasna Banu (22) flyttet fra Rangpur til hovedstaden Dhaka for å tjene bedre. Da hun jobbet i landsbygda tjente hun 13 dollar i måneden, nå tjener hun 80 dollar i måneden.

28 Reportasje

Føder barn for å få mer jord

– Vi har for lite plass i forhold til hvor mange som bor her, sier tidligere høvding Melobo Ikpeng. Nå vil indianerne i Xingu bli enda flere – i kampen for å få mer land. **Av Espen Røst, i Brasil**

Ikpeng-indianere sier de bruker befolkningsvekst bevisst for å kunne kreve en utvidelse av Xingu-reservatet. –Vi har for lite plass i forhold til hvor mange som bor her, sier tidligere høvding Melobo Ikpeng.

FOTO: ESPEN RØST

De aller fleste indianerstammene i Amazonas har mistet store deler av sin opprinnelige befolkning i møtet med vår verden. Men flere stammer har nå rask økning i befolkningen. Den tidligere høvdingen Melobo Ikpeng, og sønnen som nå har tatt over lederrollen for vel 550 Ikpeng-indianere, forteller at de bruker befolkningsvekst bevisst for å kunne kreve en utvidelse av reservatet de bor i.

Vi må bli flere for å kunne argumentere for en utvidelse. Vi har mistet mye land som vi vil ha tilbake. Vi vil at vår kultur skal blomstre og utvikle seg, sier Managu Txicao Ikpeng til Bistandsaktuelt.

Samtidig vedkjenner han at også indianerne selv står i fare for å overforbruke skogens ressurser.

– Ifølge en studie vi har gjort, har vi nå bare halvparten av den plassen vi trenger for å kunne leve bærekraftig. Også vi må tilpasse oss nye tider, men vi er de beste til å ta vare på skogen: Våre forfedre lærte oss at vi ikke skal ta alt på en gang, slik dere gjør, sier Managu.

– Bekymret

I 1961 klarte de tre brødrene Villas-

Bôas å få det øvre Xingu-deltaet rettslig beskyttet. Siden har flere områder blitt vernet. I dag finnes en mosaikk av urfolksterritorier og verneområder på størrelse med Portugal i Xingu-deltaet. Korotowi Ikpeng er en av få fra sitt folk som har reist ut av reservatet for å ta høyere utdanning og for å lære om verden utenfor.

–Det finnes to typer utdanning, begge er veldig viktige: Den der ute og den her inne. Mye av det viktigste jeg har lært i livet har foreldrene mine lært meg: Hvordan livet i skogen skal leves. Det er viktig at våre tradisjoner blir tatt vare på. Vi bruker skogen, men vi bruker den med respekt, sier han.

Korotowi forteller at Xingu-indianerne er bekymret for mer enn avskoging:

– Industrien utenfor reservatet forurenser elvene. De siste årene har vi funnet mange døde dyr og fisk. Om naturen blir syk, blir vi også syke, sier han.

Ifølge Korotowi har indianerne i Xingu vært mye syke de siste årene. Da Bistandsaktuelt besøkte Ikpeng-indianerne led veldig mange av diaré. I tillegg til press og forurensing fra kvegrantere og soyabønder, sier indianerne også at de føler seg presset av brasilianske myndigheters utviklingsprosjekter som vei- og kraftutbygging. Derfor vil de kreve en utvidelse av det eksisterende reservatet.

– Vi føler oss truet av den verdenen som finnes utenfor reservatet.

– En trussel mot regnskogen

Når man flyr inn mot reservatet fra delstatshovedstaden i Mato Grosso, kan man ganske tydelig se hvorfor. Nesten all skog utenfor reservatet

«Ifølge en studie vi har gjort, har vi nå bare halvparten av den plassen vi trenger for å kunne leve bærekraftig.»

er radert bort, før skillet mellom to verdener åpenbarer seg som en rett linje gjennom landskapet. Jordbruksarealer på den ene siden; regnskogen på den andre. Dette er noe av det Ikpeng-indianerne jobber mot. Gjennom et gjenplantingsprogram fasilitert av Regnskogfondets samarbeidspartner ISA (Instituto Socioambiental), samler indianerne inn frø, og selger til kvegbønder og andre som av myndighetene er pålagt å drive replanting av regnskog.

Paulo Junqueira er organisasjonen ISA's stedlige representant i Xingu, og mener urfolksreservater er en garanti mot avskoging. Likevel bekrefter han at «skogens voktere» også er i ferd med å bli en trussel mot regnskogen.

– Befolkningsveksten er en utfordring. I dag er fødselsraten for høy; om vi skal ha et bærekraftig samfunn

i reservatet. Men det er vanskelig, for dette er kulturelt betinget. Det ligger i dem at de skal bli flere. Derfor er det viktig at de tilpasser seg et bærekraftig levesett innenfor reservatet, sier Junqueira.

Tradisjonelt har ikke indianere forholdt seg til avgrensede områder, og flere av stammene i Xinguterritoriet benyttet før betydelig større områder enn de har nå. Lars Løvold i Regnskogfondet mener flere urfolksgrupper vil gjenvinne gammel befolkningsstyrke.

– På sikt kan dette representere en trussel mot ressursgrunnlaget og bærekraftig bruk. Territorieutvidelse kan være ett svar på dette problemet, men i en god del tilfeller er det urealistisk. Utfordringen blir da å utvikle en livsstil som kombinerer nye materielle og sosiale behov, med det tilgjengelige territoriet, sier Løvold. ■

Xingu

■ Xingu er den viktigste sideelven til Amazonas i det sørøstlige Amazonas

■ Hele Xingu-bassenget, det området som Xingu-elven drenerer, er på over 500.000 km² og omfatter unike naturområder med høyt biologisk mangfold

■ Det kulturelle mangfoldet er like slående. Urbefolkningen teller om lag 13.000, fordelt på 24 etniske grupper.

■ I Xingu-bassenget finnes en av verdens største sammenhengende beskyttede områder, som består av over 30 naturvernområder og urfolksterritorier

Gjennom et gjenplantingsprogram fasilitert av Regnskogfondets samarbeidspartner ISA, samler kvinner og barn fra Ikpeng-folket inn frø, og selger til kvegbønder og andre som av brasilianske myndigheter er pålagt å drive re-planting av regnskog. FOTO: ESPEN RØST

De aller fleste stammene i Amazonas har mistet store deler av sin opprinnelige befolkning i møtet med vår verden. Men flere har nå rask økning i befolkningen.

FOTO: ESPEN RØST

I 1961 klarte de tre brødrene Villas-Bôas å få det øvre Xingu-deltaet rettslig beskyttet. I dag finnes urfolksterritorier og verneområder på størrelse med Portugal i deltaet.

FOTO: ESPEN RØST

30 Aktuelt

Virker bistanden?

I år er det 60 år siden Stortinget bevilget ti millioner kroner til Indiahjelpen, starten på den statlige norske bistanden. Det er også 50 år siden Norsk Utviklingshjelp, Norads forløper, ble etablert.

I jubileumsåret 2012 vil en person i bistandsmiljøet reflektere rundt bistandens resultater, problemer og utfordringer.

- Nr.1-2012: Atle Sommerfeldt, Kirkens Nødhjelp.
- Nr.2-2012: Nora Ingdal, Nordic Consulting Group.
- Nr. 3-2012: Asbjørn Eidhammer, forfatter og ambassadør.
- Nr. 4-2012: Ine Eriksen Søreide, Høyre.
- Nr. 5-2012: Terje Vigtel, Norad.
- Nr. 6-2012: Berit Aamlid Syversen, sykepleier, Leger Uten Grenser.
- Nr. 7-2012: Given Lubinda, utenriksminister i Zambia.
- Nr. 8-2012: Clare Short, Storbritannias tidligere utviklingsminister.
- Nr. 9-2012: Nancy Birdsall, utviklingsforsker

- Framtiden er til for å bygges

– Hvis du ikke er redd for fremtiden, så har du ikke forstått alvoret, sier «jordens professor», Jeffrey Sachs. Utsiktene er dystre. Det gjør ham ikke handlingslammet. Snarere tvert imot.

Av Jan Speed

– **V**i må stake ut nye mål. Vi trenger en global mobilisering, sier Jeffrey Sachs med overbevisning.

Økonomen og professoren er en av verdens mest markante forsvarere av internasjonal bistand. Sachs tror det nytter, han er overbevist om at vi kan utrydde fattigdommen hvis vi vil. 58-åringen er fadder for FNs tusenårs mål og er fødselshjelper for nye utviklingsmål etter 2015. Han er sjef for The Earth Institute ved Columbia universitetet i New York. Bare for å nevne noe av det han fyller dagene sine med. Nylig var Sachs innom Oslo, som hovedtaler på Norad-konferansen.

– *Fristen for å oppnå FNs tusenårs mål løper ut i 2015. Hva har de åtte tusenårsmålene betydning?*

– Målene er blitt forankret i bevisstheten, målsetningene og den praktiske politikken til regjeringer, bistandsorganisasjoner, det sivile samfunn og hos vanlige borgere. Da jeg ble FNs hovedrådgiver for tusenårsmålene hørte jeg mye foraktfull kritikk om at dette var sløsing med tid. Det var mye tvil i 2001 og 2002. Kritikken har stilnet. Mange steder vil målene ikke bli nådd, fastslår Sachs før han trekker pusten og fortsetter:

– Men tusenårsmålene har i løpet av 12 år klart å begeistre og fått regjeringer til å fokusere på viktige

ting. De har bidratt til å redefinere fattigdom som en flersidig utfordring som ikke kun dreier seg om inntekt. Nå er det mange rundt om i verden som mener utradering av fattigdom må være et av de nye målene etter 2015. Om noen hadde foreslått det som et mål for 12 år siden, hadde det blitt møtt med kynisme. Nå betraktes det som en naturlig forlengelse av en prosess som virker, sier Sachs.

–Krevende miljøspørsmål

Han poengterer at selv om Tusenårsmålene ikke er bindende etter internasjonale avtaler, så har de likevel blitt omfavnet og brukt. Dette står i motsetning til flere internasjonale miljøavtaler og konvensjoner som har hatt lite gjennomslagskraft.

– Klimaforandringer og biologisk mangfold er kompliserte saker. De er blitt håndtert gjennom juridiske avtaler. Det har gjort at debatten er redusert til et spørsmål om hva som er bindende og hva som ikke er det, hvem som må handle først og hvem som skal betale for det hele, sier Sachs.

– *Tror du at det er mulig å formulere internasjonale mål for perioden etter 2015 som har folkelig støtte?*

– Det er mye mistillit og forvirring globalt. Det er langt fra sikkert at det blir målsetninger for perioden etter 2015. Tusenårsmålene ble til fordi FNs daværende generalsekretær Kofi Annan på en smart måte klarte å

– Vi lever i en teknologisk vekstperiode. Med nye mål for en bærekraftig utvikling vil

sette de på den internasjonale agendaen i den begeistringens ruse som rådde rundt tusenårsskiftet. Denne gangen skal det forhandles og debatteres. Det er allerede komplisert og motsetningsfullt: Bør fattigdom og miljømål være del av samme pakke? Skal de være adskilte spor og skal målene gjelde alle land?

Hører sammen

Selv mener Sachs at fattigdoms- og miljømålene hører sammen.

– Jeg håper at vi når 2015 med en uttalelse basert på tanken om en bærekraftig utvikling basert på fire hovedpilarer: Økonomisk velstand, sosial inkludering, et bærekraftig miljø og godt styresett. Vi vil aldri klare å få slutt på fattigdom dersom miljødeleggelsene fortsetter.

– Nøkkelen er at målene må kunne forstås av ti år gamle barn overalt i verden fordi det er disse unge menneskene som vil måtte omfavne målene og virkelig gjøre dem.

– *Må bistanden endres for å kunne møte de enorme utfordringene som klimaendringer skaper?*

Bistand virker når den er veldig praktisk, målbar og formet for å løse konkrete problemer. Bistand hjelper ikke når den er generell og gis til allierte uten krav. Vi må fortsette å gjøre bistand mer praktisk, mer rettet mot å løse problemer, fordi det er slik man får mest ut av midlene og større suksess.

– Klimaendringer må høyere opp på prioriteringslisten, uten at andre mål forsømmes. Vi er i ferd med å åpne en helt ny dimensjon med fornybar energi for de fattige, klimatilpasning og biologisk mangfold. Norge er allerede ledende i arbeidet for å redusere skogsødeleggelse. Her kan bistand bidra til å få fart på utviklingen, sier Sachs.

Optimist eller ikke?

Når han holder foredrag rundt om i verden, er det ofte vanskelig for til-

« Bistand virker best når den er formet for å løse konkrete problemer.»

Jeffrey Sachs

vi kunne prege og bidra til å få verden på rett kjøl, sier Jeffrey Sachs. FOTO: JAN SPEED

hørerne å vite om det er grunn til optimisme eller ikke. Han trekker fram at verden allerede har overskredet naturens bæreevne på en rekke områder. Klimakatastrofer skjer oftere enn tidligere ansatt. Økonomisk vekst har løftet millioner ute av fattigdom, samtidig som det har skapt enorme miljødelegger. Befolkningsvekst preger fortsatt verdens fattigste regioner.

– Vi kan skrive to troverdige fortellinger. En om hvordan verden redder seg selv, med kunnskap, gode mål for perioden etter 2015 og sosial mobilitet. I den fortellingen vil dagens skolebarn klare å løse problemene med klimagassutslipp i siste liten takket være ny teknologi. Solkraft vil utkonkurrere kull, og informasjonsteknologi åpner for mer vennlige og trygge byer.

–Vi har redskapene

Samtidig mener Sachs det ville være lett å skrive endetidsromanen om

hvordan økende misnøye, uro, og klimasjokk skaper enda mer vold i Sahel-området, Afrikas horn og i sentral Asia, og at dette fører til stormaktkonfrontasjoner. USA og Kina klarer ikke løse motsetninger. Arbeidsløsheten i Europa flerdobles, slik at stabile land også blir mer urolige.

– Det klokeste er det gamle ord-taket «om du vil spå framtiden, skap framtiden». Istedenfor for å bare observere, er det vårt ansvar å løse problemene. Framtiden er til for å bygges, og ikke der for å bli opplevd passivt. Vi har redskapene til å løse disse problemene. Vi har ennå ikke den politiske og sosiale bevisstheten. Vi mangler all teknologien. De siste 20 årene har vist hvor utilstrekkelig våre internasjonale institusjoner er på dette feltet. Men det er en økende bevissthet rundt at vi må gjøre det bedre. Å stake ut nye mål for perioden etter 2015, er en reell mulighet for å komme på riktig vei, sier Jeffrey Sachs. ■

Kommentar Eva Bratholm

Sexkjøp-dilemma

MAMA CASH ER EN nederlandsk bistandsorganisasjon som arbeider spesielt for kvinner. Visjonen på hjemmesiden lyder slik: «Isteden for passivt å se på urettferdighet, diskriminering og vold mot kvinner, vil Mama Cash slåss for endringer som kan og må gjøres». Organisasjonen samarbeider med små kvinneledete, innovative grasrotgrupper som når ekstremt utsatte kvinner. Så langt er alt vel og bra, men den støtter også sexarbeidere og mener at prostitusjon må bli akseptert på linje med andre yrker.

Norads svenske «søster» Sida støtter Mama Cash. 31 millioner svenske kroner kommer fra den svenske statskassen til Mama Cash. Dette provoserer svenske kvinneorganisasjoner. Paraplyorganisasjonen Sveriges Kvinnolobby reagerer sterkt på at bistandspenger går til en organisasjon som mener at kvinnekroppen kan kjøpes og selges. Kvinnolobbyen henviser til at sexkjøp er forbudt i Sverige. Det ansees som en forbrytelse og vold mot kvinner. I sin handlingsplan mot kjønnsrelatert vold hevder Sida selv at prostitusjon må bekjempes. Hvordan kan da Mama Cash få svenske bistandsmidler?

Det er bladet «Omvärlden» som utgis av Sida på uavhengig grunnlag som forteller historien om Mama Cash og de svenske bistandskronene.

DET VISER SEG naturligvis at virkeligheten er mye mer komplisert enn at en organisasjon som ikke er i tråd med svensk lov automatisk må strykes på listen av bistandsmottagere. Carolina Johansson Wennerholm, likestillingsansvarlig i Sida sier at Mama Cash gjør en veldig god jobb. Gjennom sine nettverk når de fram til kvinner som få andre aktører makter å hjelpe. Det gjelder ikke minst les-

biske kvinners overlevelse i svært homofobe land. Andre eksempler er støtte til muslimske jenter i slumområdene i Mumbai, prevensjonsopplæring for katolske kvinner i Polen og arbeid mot tvangssterilisering av hiv-positive kvinner i Namibia.

Et nesten klassisk bistandsdilemma. Skal man gå rundt prinsipper for kunne yte praktisk hjelp til dem som sårt trenger det? En snublende nær parallell er kronprinsessens reise til India for å hjelpe et homofilt vennepar med surrogativtvinger alene på et sykehus i New Delhi. Surrogati er forbudt i Norge, men her var det menneskelige hensyn og barn som trengte umiddelbar hjelp.

DET GJØR IKKE situasjonen lettere at støtten til sexarbeidere er en viktig del av Mama Cashs arbeid. I flere land organiserer nå sexarbeidere seg til kamp for rettigheter. I år lanserte Mama Cash et fond som arbeider for anerkjennelse av sexarbeidere og flere store konferanser har vært arrangert.

Det ser imidlertid ikke ut til å skremme store bidragsytere fra Mama Cash. Ikke overraskende er de største donorene er i Nederland, blant annet kommer store penger fra det nederlandske postnummer-lotteriet. På listen over internasjonale partnere er det ingen norske navn, men både svenske Sida og Irlands Irish Aid er representert. Ellers er det solide navn som dominerer listen, her er Ford Foundation, Goldman Sachs Charities Foundation og Levi Strauss Foundation.

Hva er så svaret på dilemmaet? Trolig har Sidas Carolina Johansson Wennerholm et godt poeng når hun sier: « Dersom svenske normer i alle spørsmål er forutsetningen for samarbeid, blir det til slutt vanskelig å finne aktører å arbeide med.» ■

Utenlandske aktivister demonstrerer for sexarbeideres rettigheter i Kolkata. Sidas støtte til organisasjonen Mama Cash har skapt debatt i Sverige.

FOTO: NTB/SCANPIX

Heikki Eidsvoll Holmås får nå en glimrende anledning til å følge opp NOU 2008:14 Samstemt for utvikling. **Se kronikken nedenfor.**

Meninger

Debatt:

God gjeldspolitikk kommer ikke av seg selv

Av Ingrid Aas Borge, leder i Changemaker og Gina Ekholt, daglig leder i Slett U-landsgjelda

I FORRIGE UTGAVE AV Bistandsaktuelt får Høyres nye utviklingspolitikk mye spalteplass. Det er ikke overraskende, i og med at partiet har hatt historisk høye meningsmålinger denne høsten. Det som overrasker er at mens Høyre vil jobbe for økt demokrati og åpenhet i utviklingsland, fremmer partiet en politikk som vil føre til mindre debatt her hjemme. Argumentet bygger på at informasjonsarbeid i Norge ikke skal finansieres

med bistandsmidler. Vårt argument er at Norges utviklingsstrategi må ta i bruk flere arbeidsmetoder enn tradisjonell bistand. Informasjon og politisk arbeid med gjeldsspørsmål er en av dem.

Peter Gitmark sier til Bistandsaktuelt at «Hvis formålet er å informere og skape debatt om for eksempel gjeldsspørsmål i Norge vil ikke det få bistandskroner.» Her må det først presiseres at gjeldsarbeid ikke bare dreier seg om Norges utlånsportefølje til utviklingsland, som i dag er på under en milliard kroner. Vi arbeider også med Norges utlån gjennom Ver-

Gina Ekholt

Ingrid Aas Borge

densbanken og Oljefondet, som var på henholdsvis 2,3 og 600 milliarder kroner i 2011. Vi mener at det er vesentlig for fattigdomsbekjempelse at disse lånene blir gitt på ansvarlig vis.

«Det er en klar sammenheng mellom land som har aktive gjeldssletteorganisasjoner og en sterk gjeldspolitikk.»

FOR DET ANDRE er det nærliggende å tolke premisset for Gitmarks argument at norsk politikk ikke påvirker utviklingsland, og at norske sivilsamsfunnsorganisasjoner ikke påvirker norsk politikk. Det er bare ved å godta disse premissene at det gir mening å si at støtten til norske NGOer vil være «å ta fra de fattige». Dette blir for oss et svært forenklet verdenssyn. Det er en klar sammenheng mellom land som har aktive gjeldssletteorganisasjoner og en sterk gjeldspolitikk. I Norge har arbeidet gitt resultater: Siden 2006 har Norge slettet gjeld

Kronikk:

Noen enkle prinsipper for rettferdig fordeling!

Av Helene Bank og Harald Sakarias Hansen

KARDEMOMMELOVEN ER KANSKJE i overkant naiv – likevel tror vi Utviklingsministeren kan dra nytte av den når han skal skrive Stortingsmeldingen om rettferdig fordeling. Utgangspunktet har allerede blitt lagt, og Heikki Eidsvoll Holmås får nå en glimrende anledning til å følge opp NOU 2008:14 Samstemt for utvikling.

Det finnes åpenbare konfliktpunkter mellom norske kapitalinteresser på den ene siden og fordelingspolitikk på den andre. For å føre en politikk for intern fordeling og sette betingelser for utenlandske aktører, trenger alle land en verktøykasse, et handlingsrom. Meldingen må derfor problematisere hvordan mellomstatlige handels- og investeringsavtaler avgrensner det politiske handlingsrommet til utviklingsland. Det er åpenbart at rike land i mellomstatlige handelsregelverk i liten grad ønsker at fordelingsmekanismer skal brukes, da disse kan hindre kortsiktig profitt fra egne selskap og kapitalplasseringer og behov for tilgang til naturressurser. Derfor er første bud:

Ikke plage andre

ET SENTRALT PRINSIPP for denne meldingen bør være å stadfeste politikken fra Soria-Moria erklæringene 2005 og 2009. Handels- investerings- og lånepolitikk må ikke hindre andre land i å føre politikk som har bidratt

til å gjøre Norge til en velferdsstat. Dette må gjelde politikk på multilateralt (Verdens Handelsorganisasjon og Verdensbanken) og bilateralt (EFTA og regionale finansinstitusjoner) og Norges bilaterale avtaler.

Fordeling mellom land er sentralt i en målrettet utviklingspolitikk. Først med fordeling som mål er det mulig å stille spørsmål ved mange av dagens satsinger – for eksempel «Aid for trade», «Olje for utvikling», «Ren energi» og tilrettelegging for investeringer. Vi vil understreke, som også J. M. Keynes var opptatt av – å balansere handelsbalansen er en sentral indikator både knyttet til økonomisk og politisk makt.

Være grei og snill

Grundig forskning har dokumentert at jevn fordeling og tillit er to sentrale elementer som har bidratt til å sikre velferden og den økonomiske styrken i Norge. Den norske modellen presenteres ofte som en harmonimodell, der trepartssamarbeid, skatteordningen, velferd, gode arbeidsforhold og miljøbeskyttelse har blitt en slags kollektiv sunn fornuft, som også norske selskaper tar med seg ut i verden. Slik er det naturligvis ikke. Alle disse forholdene er resultat av maktkamper.

For at tillit skal kunne utvikles måtte også makt balanseres. Maktkampene har gått, og går fortsatt langs tre akser

Arbeid – kapital: Kampen om deling av produktivitetsvekst mellom kapitaleier og arbeidere – og univer-

Helene Bank er styremedlem i Handelskampanjen Harald Sakarias Hansen er sekretær for Handelskampanjen

selle velferdsgoder.

Periferi – Senter: Styrking av kommuner, primærsektorer – jordbruk og fiske og deres kontroll over virkemidler og resurser lokalt. Energiressurser og fordelingsperspektivet knyttet til konsesjoner har stått sentralt, styrket folkestyret og hemmet embedsmannsstat og kleptokrati.

Offentlig – Privat: Om hvem som skal levere tjenestene og hva som er det offentlige ansvar, og om offentlige eiendom skal privatiseres.

NORGE HAR HISTORISK utviklet et bredt spekter av virkemidler. En del av framgangen i mange latinamerikanske land i dag, bygger på tilsvarende virkemidler, ofte inspirert av Norge og Norden. Meldinga må derfor også inneholde beskrivelser av sentrale fordelingspolitiske virkemidler og prosesser, og kamper som førte til dem. For eksempel «Norske oljepolitiske erfaringer» av Helge Ryggvik ved TIK-senteret UiO. Slike erfaringer bør beskrives av historikere, oversettes og digitaliseres. Det kan være viktige erfaringer fra andre land også, slik som Glass-Steagall-loven i USA mot kapitalflukt, og nye lover og virkemidler, som ALBA og Banco Sur i Latin-Amerika, så vel som hjemfallsretten og råfisk-loven i Norge.

Fordeling av ressurser kjempes fram først og fremst av lokale bevegelse. Støtte til grasrotorganisasjoner og lokaldemokrati er derfor noe av det viktigste Norge kan bidra med. På samme måte som fagbevegelsen

har stått sentralt i utvikling av den norske velferdsstat, står fagbevegelse, bondebevegelse, urfolksbevegelse osv. som sentrale aktører for fordeling i utviklingsland i dag. Deretter kan norsk kapital bidra positivt. Det er helt sentralt å støtte uavhengig fagorganisering og allianser av lokalsamfunn, slik at skattepengene fordeles ut fra en bedret maktbalanse i samfunnet.

«Det finnes åpenbare konfliktpunkter mellom norske kapitalinteresser på den ene siden og fordelingspolitikk på den andre.»

KRONIKK

Kronikkfor-slag sendes til Tor Aksel Bolle toab@norad.no. Maksimum 6000 tegn inkludert mellomrom

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett STATISTIKK

Hvordan måle FNs tusenårsmål?

Vebjørn Aalandslid og Anja Elisabeth Sundby
Hem fra SSB skriver om utfordringene knyttet til statistikken som skal måle framgang i forhold til FNs tusenårsmål.

nett ABORT

Hvem bestemmer over kvinners kropp?

Camila Gianella, doktorgradsstipendiat ved Chr. Michelsens institutt (CMI), Alicia Yamin, Harvard School of Public Health og CMI og Siri Gloppen, seniorforsker ved CMI skriver om den internasjonale abortkampen.

nett ETIOPIA

Vannkraft og menneskerettigheter

Guro Gjørven fra FIVAS skriver om problematiske dilemmaer knyttet til Norges energi-innsats i Etiopia.

etter Skipseksportkampanjen, gått igjennom de etiske retningslinjene for Oljefondet, og igangsatt en gjeldsrevisjon. Disse tiltakene ville ikke kommet på plass uten analyser, press og kampanjer fra organisasjoner som Changemaker og SLUG.

MEN LA OSS forholde oss til Gitmarks argument: Gjeldsarbeid kan være viktig, men vil ikke finansieres av Høyre - dette får bli opp til det private. Her har vi en utfordring: Gjeldslette er ikke et typisk tema for TV-aksjonen. Det selger ikke. Da står vi igjen med to alternativer: Enten må

små organisasjoner bli mer kommersielle, eller så må norske myndigheter sikre dem finansiering. De rød-grønne har gjennom informasjonsstøtten vist at de ønsker sterke motparter som har fingerspisskunnskap om viktige prosesser. Samtidig bidrar informasjonsmidlene til å opplyse den norske befolkningen om utviklingspolitikens feil, mangler og seire. Vi mener at et sterkt sivilsamfunn bør være en forutsetning for å drive utviklingsarbeid. Dette er også modig utviklingspolitikk. ■

Debatt:

Snever Norad-evaluering av landbruksbistand

Av Aksel Nærstad,
seniorrådgiver i Utviklingsfondet

DET ER VELDIG positivt at Norad har satt i gang en evaluering av norsk bilateral landbruksbistand, men dessverre er innretningen på evalueringen så snever at den kommer til å gi et helt galt bilde. Evalueringen skal kun vurdere landbruksbistanden i forhold til matsikkerhet. Men landbruk dreier seg om langt mer enn matsikkerhet. Landbruk handler også om levekår, økonomi, arbeid, miljø, helse og kultur.

DET ER STERKT beklagelig at *Terms of Reference* (ToR) for evalueringen sier at «*The purpose of the evaluation is to assess to what extent Norwegian funds for agriculture have contributed to food security, with a view to get recommendations for future support*». Det er en drastisk innnevring av landbruksbistanden. En slik snever vurdering av landbruket kan resultere i at landbruksmetoder som har gitt en stor kortsiktig avlingsøkning, men som bidrar til utpining av jord, mindre evne til klimatilpassning, reduksjon av biologisk mangfold mm, kan bli evaluert som vellykket, mens et prosjekt som har gitt liten økning

av matsikkerheten, men bidratt til å bedra naturressursgrunnlaget, bedre helse for lokalbefolkningen og lagt grunnlaget for langsiktig matsikkerhet, kan bli evaluert som dårlig. En høymekanisert plantasje med et stort forbruk av kunstgjødning, miljøgifter og vann kan bli evaluert som bra, mens småskala landbruk som produserer på miljømessig bærekraftige måter, men som produserer mindre mat per årsverk, kan bli vurdert som dårlig.

UTVIKLINGSFONDET OG ANDRE norske organisasjoner har i mange år etterlyst både oversikt over hva norsk landbruksbistand går til, og vurdering av innholdet i bistanden. Vi var derfor veldig glade for at Norad skulle foreta en evaluering av landbruksbistanden. Men med den snevre innretningen evalueringen nå har fått, kan den gjøre mer skade enn gagn. Den vil ikke kunne legge et grunnlag for anbefalinger om framtidig landbruksbistand.

Politiske myndigheter bør nå gripe inn å be om at evalueringen av landbruksbistanden utvides slik at den også omfatter miljømessige og sosiale forhold.

«Men med den snevre innretningen evalueringen nå har fått, kan den gjøre mer skade enn gagn.»

Støtte til grasrot-organisjoner og lokaldemokrati er noe av det viktigste Norge kan bidra med i kampen for jevnere fordeling, mener kronikkforfatterne. Bildet viser urfolk som demonstrerer i Ecuador.

...og for øvrig gjøre som vi vil

Det norske samfunnet skal bevares og videreutvikles. Mye av politikk – og mediedebatt er skinndebatter som hindrer at vi tar grep i Norge. Matproduksjon og landbrukspolitikk, med kulminasjon i høstens Nyt Afrika-kampanje, er et slikt eksempel. Der blir norsk landbrukspolitikk, subsidier og toll, beskyldt for å være avgjørende for at fattige bønder i Afrika sulter og ikke får styrket sin produksjon. Samtidig er det USA og EU som er det globale problemet – og det lokale problemet for bønder i Afrika.

DET BETYR IKKE at ikke norsk jordbruk er uproblematisk i Sør. Norsk kraftforbruk og det økte kjøttforbruket basert på kraftfôr, ressurser som kunne vært brukt direkte til

menneskemat, er ikke bærekraftig og bidrar til landran. Det samme problemet oppstår med mål om biodieselbruk, dersom vi ikke bruker egne avfallsressurser, og norsk fôrbehov i oppdrettsnæringa.

Samtidig støtter vi målrettet samarbeid for utvikling og import av varer bearbeidet i utviklingsland, på bekostning av import fra blant annet EU.

Andre områder er fordelingspolitikk knyttet til utvikling av velferdsordningene i offentlig egenregi og demokratisk kontroll med disse, og arbeidslivspolitik for å hindre sosial dumping.

Krise i andre land betyr ikke at Norge må gi opp viktige seire. Tvert om. Vi må kjempe fram nye og robuste virkemiddel for fordeling av ressurser og makt. ■

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Morsy seeking help!

34 Meninger

nett KVINNEHELSE

En innovasjon som endrer kvinners liv

Kaja Jorem skriver om et nytt produkt som er i ferd med å endre kvinners liv i Kenya og andre land i Afrika.

nett ENERGI

Det er dyrt å være energifattig

Ole Andreas Lindeman, prosjektleder, Energi – og klimainitiativet – Energy+, svarer på debattinnlegg fra Even Mikal Sund.

FN-styrken og kongolesiske myndigheter gjør for lite for å beskytte kvinner og jenter i Øst-Kongo mot vold og overgrep

Generalsekretær Torild Skogsholm i Care Norge

Debatt:

Energy plus – en hvit elefant?

Even Sund, tidligere Norad-rådgiver.

Av Even M. Sund

JEG HAR BLITT gjort kjent med at et prosjekt som benevnes «Energy+» er satt i gang i norsk bistand. Med den bakgrunnen jeg har, fattet jeg interesse for dette.

Jeg har arbeidet innen norsk bistand siden 1972 og fram til jeg gikk av med pensjon for noen få år siden. En stor del av denne tiden var jeg ansvarlig for Norads samarbeid med utviklingsland innen energiområdet.

Den bilaterale norske bistanden har vært basert på at samarbeidet skjer innen områder der Norge besitter spesiell kompetanse og erfaring, som i tillegg til det rent økonomiske bidraget, har interesse for et samarbeidsland. I tråd med dette ble det i 1994 vedtatt «Hovedprinsipper for Norads innsatser på energisektoren». På kraftsektoren

ble vannkraft definert som et hovedsatsingsområde, men også med en åpning på satsing på andre nye, fornybare energikilder, forutsatt fremragende norsk kompetanse, og at kraft kunne leveres til konkurransedyktige priser. Utgangspunktet har altså vært satsing på ren, fornybar kraftproduksjon. Respekt for nasjonale prioriteringer, og at ethvert land må ha det fulle ansvar for egen utvikling har stått sentralt – altså mottakeransvar.

Med denne bakgrunnen har jeg flere spørsmål å stille til konseptet som er lagt opp for Energy+. Jeg tar da utgangspunkt i de dokumenter jeg har hatt tilgang til, og da spesielt til «Energy+ Country Partnership Strategy» (June 2012).

DET HEVDES I dokumentet at det er produktet av en «international working group (E+ TWG) composed of experts representing over two dozen international international organizations with diverse and extensive experience with energy sector development and reform». Det kan være grunner til å stille spørsmål ved realiteten i den påståtte ekspertisen.

Videre sies det i dokumentet følgende: «In the same measure the E+ TWG was formed to attract the worlds most innovative, if not most critically-

minded, experts in the spirit of coalescing a broad array of international institutions into a dynamic partnership to guide what is explicitly a risk-taking endeavour to address both the access and climate impacts associated with energy provision and use.»

Konkret hva et slikt «dynamic partnership» er tenkt å innebære, er ikke helt lett å forstå. Og det er høyst uklart hvordan roller og ansvar er tenkt avklart. Spesielt dersom reelt mottakeransvar tas på alvor. Det er tankevekkende at Energy+ ikke springer ut av definerte behov og ønsker fra utviklingsland.

DET ER GANSKE påfallende at Energy+ ikke i det hele tatt gjør noen referanse til det mangeårige samarbeidet som Norge har hatt med en rekke utviklingsland på kraftsektoren, og det fokus som nettopp har vært gitt til ren og fornybare energikilder. Det forundrer meg også at Energy+ er utviklet uten at sentrale norske kunnskapsmiljøer som f.eks NVE og andre kompetansmiljøer i Norge har vært involvert i særlig grad. NVE vel ikke i det hele tatt. I min kontakt med norsk energibransje og kompetansmiljøer ser det ut til at det reises mange kritiske spørsmål til Energy+, som tydeligvis ikke har vært vurdert.

Man kan få et sterkt inntrykk av at konklusjonene for prosessen var gjort på forhånd, og at motforestillinger ganske enkelt er lagt til side.

Energy+ har, så langt jeg er kjent med, besluttet igangsatt som et «prøveprosjekt». Med dette som utgangspunkt kan man forbauses over den reiseaktivitet som er satt i gang med konkrete initiativ. F.eks til Bhutan, et land hvor jeg selv hadde gleden av å få være med å initiere et samarbeid på vannkraftsektoren, og hvor NVE har spilt en helt sentral rolle. Men verken NVE eller fagdelen av Norad ble invitert til å delta på turen til Bhutan, som ble ledet av statsråd Holmås.

Noen hevder at Energy+ beveger seg på «et høyere nivå» enn tradisjonell bistand. La oss håpe at nivået ikke blir så høyt at bena ikke rekker ned til bakken!

DET ER VEL slik at ethvert «prøveprosjekt» skal underlegges en kritisk, uavhengig vurdering før selve hovedprosjektet settes i gang for fullt. Det ville være fornuftig om det blir gjort. Jeg vil håpe at den nye regjeringsbehandlingen det har vært tale om i februar 2013 virkelig vil finne sted. Dette vil kanskje være spesielt viktig ettersom den nåværende Utviklingsminister Heikki Holmås jo nærmest fikk Energy+ i fanget. ■

«Noen hevder at Energy+ beveger seg på «et høyere nivå» enn tradisjonell bistand. La oss håpe at nivået ikke blir så høyt at bena ikke rekker ned til bakken!»

Debatt:

Uklart om sivil-militært skille

Torild Skogsholm

Av Torild Skogsholm, generalsekretær CARE

DET SKARPE SKILLET mellom sivil og militær innsats som Norge har operert med i Afghanistan, har ikke vært hensiktsmessig, mener lederen av utenrikskomiteen, Ine Eriksen Søreide (H), ifølge Bistandsaktuelt (utgave 9, 2012).

Eriksen Søreide bruker bygging av jenteskoler som eksempel, men det er ikke klart akkurat hva hun mener er gjort feil. Mener hun at denne type utviklingsarbeid bør samordnes med den militære innsatsen? I så fall kan faren øke for at skolene blir angrepet av opprørsgrupper. I hvilken grad det å tilby utdanning til jenter i seg selv påvirker organisasjonenes humanitære tilgang, er et sentralt

spørsmål for dem som kjenner de lokale forholdene i Afghanistan godt, men dette spørsmålet har lite å gjøre med den norske politikken å skille klart mellom sivil og militær innsats.

ERIKSEN SØREIDES ønske om «ærlighet» fra organisasjonene, kan jeg oppfylle med en gang: Ja, vi skjønner at utdanning for jenter er et omstridt tema i Afghanistan, men det betyr ikke at bygging av jenteskoler bør koordineres tettere med militære aktører. En rapport CARE har laget om angrep mot skoler i Afghanistan viser at nøkkelen til redusert risiko er å involvere lokalsamfunnet fra begynnelsen av prosjektene. Det er etterspørsel etter utdanning i Afghanistan, både blant foreldre og barn – også jen-

En Nato-soldat møter barn i Kabul. FOTO: ANDERS SØMME HAMMER

ter. De må tilbys dette uten å måtte risikere liv og helse. Økt lokal forankring reduserer faren for angrep fra væpnede opprørsgrupper. CARE er en av de internasjonale organisasjonene som har bidratt mest til etablere skoler i Afghanistan. Hvis vi ble oppfattet å samarbeide med et lands militære styrker, ville vi ikke fått aksept lokalt for å gjøre dette.

Eriksen Søreide etterlyser også «en klarere rollefordeling mellom militære, sivile og humanitære aktører». Dette er en meget god idé.

God samordning er også nødvendig, men det kan ikke skje på en måte som øker faren for angrep mot hjelpearbeidere og dem de forsøker å hjelpe. CARE kartla i fjor hvordan organisasjoner i Afghanistan arbeider for å oppnå humanitær tilgang. I rapporten «Beyond Acceptance – Strategies for NGO Humanitarian Access in Afghanistan» fremkommer det at så å si alle organisasjoner trekker frem uavhengighet og nøytralitet som forutsetninger for å kunne være i landet. ■

■ KAPITALFLUKT

859

milliarder dollar er organisasjonen Global Financial Integrity's anslag på hva utviklingsland i verden tapte på ulovlig kapitalflukt i 2010

■ KAMPANJER

Bymisjonen best på ideelle julegaver

Kirkens Bymisjon vant årets uoffisielle NM i ideelle julegaver. På andreplass kom Unicef. Det er Stiftelsen Soria Moria som foretar kåringen. Juryen mente at Kirkens Bymisjons kampanje "Gled en som gruer seg til jul" har et godt og treffende slagord og at den er brukervennlig.

Debatt:

Det var en ekte krise

Av FNs matvareprogram, Nordiske kontor

LEGER UTEN GRENSER antyder i et innlegg i siste utgave av Bistandsaktuelt at mat- og ernæringskrisen i Mauretania og Senegal var en falsk alarm. Dette stemmer ikke.

Det var enighet i det humanitære fagmiljøet og blant nasjonale myndigheter i Sahel-regionen i Vest-Afrika om at tørke og dårlige avlinger i 2011 ville lede til en matkrise i 2012. Dette var ikke kun en hypotese, og det var rikelig med bevis på at krisen var reell og vidtrekkende. Sult og feilernæring påvirket alle de 8 landene i Sahel-regionen, inkludert Mauretania og Senegal.

Takket være varslinger så tidlig som oktober 2011, hadde nasjonale myndigheter allerede annonsert sine egne handlingsplaner innen desember 2011. Med humanitære organisasjoners anslag om at 18 millioner mennesker sto i fare for matmangel, lanserte WFP responsplaner for hvert land i begynnelsen av 2012 for å nå ut til totalt 10 millioner berørte mennesker med mer enn 500.000 tonn livreddende matvareassistanse.

I SENEGAL FANT en felles vurdering at 1 million mennesker ble rammet av matvareusikkerhet. Sammenlignet med året før var matvareprisene 26-

31 prosent høyere, og den samlede kornproduksjonen var 31 prosent lavere. I enkelte områder oversteg Global Acute Malnutrition indeksen den «kritiske» terskelen på 15 prosent. Den magre sesongen begynte også mye tidligere – i mars i stedet for juli – og mange husholdninger hadde allerede gått tom for mat.

På dagen da Senegals president Macky Sall tiltrådte erklærte han en matkrise og prioriterte saken. Som en del av sin samlede respons planla WFP å nå ut til 862.000 mennesker i landet, men etter hvert som situasjonen utviklet seg nådde vi ut til 1,1 millioner mennesker i matvareusikkerhet med 23.700 tonn mat og verdibevis til en verdi av mer 1.7 milliarder CFA-franc.

I MAURETANIA FANT en felles vurdering i mars at 25 prosent av husholdningene, eller 700.000 mennesker, var truet av matvareusikkerhet, hovedsakelig i øst og sør i landet. Kornproduksjon i 2011 var 46 prosent lavere enn de foregående fem års gjennomsnitt. Konflikten i Mali har også ført til en strøm av 109.000 flyktninger til Mauretania, og skapte en ekstra byrde for vertssamfunn. Per november 2012 har WFP nådd 370.000 mennesker med matvareassistanse og ernæringsstøtte.

Det hersker ingen tvil om at situasjonen var svært alvorlig i Mauretania og Senegal, skriver Verdens matvareprogram (WFP). FOTO: NTB/SCANPIX

Langt fra å «rope ulv, ulv», slik Leger Uten Grenser antyder, tror vi WFPs betimelige og målrettede respons, med full støtte fra våre dono-

rer, hindret kraftig økning i lidelse ikke bare blant menneskene i Senegal og Mauretania, men også på tvers av Sahel-beltet. ■

« Sult og feilernæring påvirket alle de 8 landene i Sahel-regionen, inkludert Mauretania og Senegal. »

Debatt:

Om bistandseffekt, maktforhold og rettferdig fordeling

Av Morten Eriksen

WWF-NORGE SYNES det er positivt at utviklingsministeren nå lager en Stortingsmelding om bistand og rettferdig fordeling. Den må også kritisk vurdere om hvordan bistanden i seg selv virker i et fordelings- og likhetsperspektiv. Vi vet at kamp mot fattigdom og for god forvaltning av naturressursene hører sammen, og at store ulikheter i et samfunn opprettholder fattigdom og ofte bidrar til rovdrift på naturressursene i jakten på stadig økt profitt. Derfor må meldingen vurdere også indirekte effekter av bistand som vi i dag vet for lite om, det vil si bistanden som system og maktfaktor i sårbare økonomier.

LA OSS SE for oss følgende helt realistiske situasjon: Margareth er lærer på landsbygda i Tanzania. La oss si hun er heldig og at hun har under 100 barn i klassen – og at hun får lønn hver måned. La oss også tenke oss at hun er blant de bedre betalte, dvs at hun mottar 1200 kroner per måned i lønn. Så får hun høre om en tidligere medstudent som jobber for en bistandsorganisasjon, som bor bedre, får betalt transport, mobiltelefon og laptop. Hun får 12 000,- per mnd.

Eller hun får høre om en annen bekjent som jobber i en annen, stor internasjonal bistandsorganisasjon eller i en FN-organisasjon. Hun tjener det dobbelte igjen, kanskje enda mer, dvs 4-500 000,- kr pr år. Det er ikke til

å undres over at dersom anledningen byr seg, så forlater Margareth sin skole, helsestasjonen eller forvaltningen for å søke en bedre fremtid i bistanden. Bra for henne og for familien, men ikke bra for landets utvikling, utdanning, utjevning av sosiale forskjeller. Heller ikke bra for organisering og mobilisering av en utdannet middelklasse for sosiale, økonomiske og politiske endringer.

DET ER LITE fokus på den mer helhetlige virkningen av bistanden på små og sårbare økonomier, det vil si på hvilken måte bistanden innvirker på maktforhold og rettferdig fordeling av rikdom. Den totale støtten til Afrika sør for Sahara i 2010 var

på mer enn 43 milliarder dollar, og i mange land Norge er en stor giver. Noen land har mer enn 30 prosent av årlige budsjetter basert på giverfinansiering, og i tillegg kommer støtte til det sivile samfunn.

Da blir det viktig å undersøke i hvilken grad bistanden i seg selv bidrar mindre eller mer rettferdig fordeling og sosial utvikling. Per i dag har vi for liten samlet kunnskap om disse effektene, både de tilsiktede og de utilsiktede. Norge må derfor nå lage en studie av disse effektene. Studien kan foretas i regi av OECD DAC, hvor den nye lederen Erik Solheim sikkert vil dele anliggendet om å vite mest mulig om hvordan bistanden faktisk virker. ■

Morten Eriksen, seniorrådgiver i WWF-Norge

36 Meninger

Student om dagen, prostituert om natten

Av Kizito Makoye

I DAR ES SALAAM, en av de raskest voksende byene i Afrika, er et nytt fenomen i ferd med å gripe om seg: flere universitetsstudenter selger sex for å spe på inntektene.

Forleden kveld, da jeg skulle hjem, dro jeg innom Shekilango Road. Gata minner meg en del om Bourbon Street i New Orleans og tiltrekker seg prostituerte fra hele byen. Jeg kom ikke for å kjøpe tjenestene som tilbys der, men ønsket bare å snakke med noen prostituerte, siden lokale medier har antydnet at jenter fra universitetet nå trekker på gata.

Sett fra SØR

Kizito Makoye er journalist bosatt i Dar-es-Salaam, Tanzania

Prostitusjon er tillatt i Tanzania. Mange kvinner prostituerer seg for å ha råd til å studere. Bildet er fra en av barene i Dar es Salaam. FOTO: KIZITO MAKOYE

Det er ingen overraskelse at hiv er utbredt blant sexarbeiderne i Dar-es-Salaam. En undersøkelse utført av helseministeriet viser at så mye som

31.4 prosent av de prostituerte har hiv eller aids, et tall som er mye høyere enn hos kvinner generelt i byen. «Graduate with A's, not with aids»

er budskapet jeg ser skrevet på et skilt idet jeg kjører forbi sosialhøgskolen. På Shekilango Road er det pengene som regjerer og det virker

Pionér i kampen mot sex-handel

Vennene fra universitetsårene ble statsministere, statsråder og folkevalgte. Ildsjelen Durga Ghimire viet heller livet til kamp mot salg av mindreårige jenter til indiske bordeller.

Av Andreas Bondevik

Jeg er veldig besluttsom. Når jeg får noe i hodet, så gjennomfører jeg det. Og så må jeg vel kunne si jeg er modig, sier Ghimire og ler.

Den lille, lavmælte kvinnen fra Nepal blir nesten borte i den dype lenestolen på Grand hotell i Oslo. 62-åringen var nylig i Norge for å motta 100.000 kroner fra Strømmestiftelsen, som vinner av årets Hjelp til selvhjelp-pris.

Istedenfor å følge sine venner til toppen av maktapparatet i Nepal, har Ghimire i nesten tre tiår kjempet for de tusenvis av jenter altfor få andre bryr seg om. Mellom 10.000 og 15.000 nepalske jenter blir hvert eneste år solgt til bordeller der de blir holdt som sexslaver.

Lært mye

«En stor ære», sier menneskerettsaktivisten om Hjelp til selvhjelp-prisen, den siste i en lang rekke internasjonale priser hun har mottatt

for sitt arbeid mot trafficking, og for kvinners posisjon i Nepal.

Ghimire er både økonomi- og jusutdannet, men arbeidet for å hjelpe Nepals jenter og kvinner har lært henne langt mer enn bøkene på universitetet.

– Å jobbe med mennesker på den måten jeg har gjort, har lært meg mye om livet. Jeg har lært masse av hver eneste skjebne jeg har møtt, sier Ghimire til Bistandsaktuelt.

Rundt 2.000 jenter har fått et nytt liv takket være Ghimire og organisasjonen hennes ABC Nepal. Organisasjonen driver tre sentere der jentene bor og gjennom personlig oppfølging blir hjulpet tilbake til samfunnet.

Vitne til trafficking

ABC Nepal henter ikke selv jentene ut fra bordeller i India, men hjelper jenter som blir reddet av indiske organisasjoner, eller som har rømt selv.

Durga Ghimire jobbet som forsker på universitetet i Katmandu da

HVEM?

■ Durga Ghimire, leder organisasjonen ABC Nepal.

■ Har jobbet for å hjelpe sex-ofre i tre år

■ Fikk nylig Strømmestiftelsens Hjelp til selvhjelp-pris

« Vi har oppnådd noe. Men sett i lys av omfanget på problemet, så er det ikke så mye vi har utrettet. »
Durga Ghimire

Durga Ghimire fra Nepal har viet livet sitt til å hjelpe jenter som blir ofre for trafficking. Nylig mottok hun Strømmestiftelsens Hjelp til selvhjelp-pris. FOTO: ANDREAS BONDEVIK

hun og hennes to barn en dag i 1986 kjørte forbi to mindreårige jenter som hun skjønte var i ferd med å bli solgt av en menneskehandler. Durga stoppet, gikk ut av bilen og tok bilder av mannen. Det førte til at han ble arrestert og jentene ble reddet.

Ghimire fant ut av prisen for jentene ut var under 1.000 kroner. Denne hendelsen, sammen med et tidligere møte med et traffickingoffer, gjorde at hun bestemte seg for å starte Nepals første organisasjon for bekjempelse av menneskehandel.

– Da jeg startet denne kampen sto jeg helt alene. Det var ikke mye støtte å spore, jeg begynte med kun lommepengene mine. Men jeg fulgte hjertet mitt, sier 62-åringen.

Bekjentskaper

Gjennom mange år med hardt arbeid og lobbyvirksomhet har Ghimire fått trafficking og kampen for kvinners rettigheter på den politiske dagsorden.

– Sammenlignet med situasjonen for fem – ti år siden, så er det noe på gang nå. Både fra regjeringen side og hos politiet, sir hun.

Ghimire har stått i spissen i kampen for å presse gjennom strenge lover om blant annet menneskehandel og vold mot kvinner.

Regjeringen har kunngjort at det er nulltoleranse for vold mot kvinner, og den har begynt å samarbeide med ulike organisasjoner som jobber med problematikken. Det er likevel svært mye igjen.

som en magnet på jenter, spesielt på studenter som samler seg i den populære baren Hongera. Baren ligger i tilknytning til hemmelige pensjonat hvor ingen gjester får tilbringe hele natta, de tar kun imot korttidsgjester. Jeg snakket med noen prostituerte der, og de fortalte meg at de ikke tar noen sjanser; de har alltid med seg kondomer for det er det ikke alle kundene har.

I ET DESPERAT forsøk på å takle utfordringene i storbyen, ender mange unge jenter opp i sexindustrien. Lokale medier har malt et dystert bilde av en bølge av prostitusjon blant kvinnelige studenter. Mange av disse jentene er i og for seg ikke fattige, men de er ofre for en ny form for gjengmentalitet. Jeg har kjent denne gata i mange år og den har blitt beryktet som en sexmagnet som tiltrekker seg så å si alle; fra ledende forretningsmenn og politikere til middelklassearbeidere.

På en annen kneipe, Corner Bar, gjør de prostituerte alt de kan for å lokke til seg kunder. De kler sågar av seg i fullt påsyn av de forbipasserende bilistene. Noen av de potensielle kundene kan ikke dy seg. Jeg så mange som parkerte sine skinnende SUVer langs gata mens de til-

synelatende forhandlet pris med de prostituerte.

Like før midnatt er gata travel som en maurtue. Her finner man nattklubber, ølutsalg, damebutikker, massasjeinstitutt og så videre.

PÅ HONGERA BAR, bare et steinkast unna sosialhøyskolen, møtte jeg et par sexarbeidere. De tilbød meg en kjapp omgang for bare 10 000 shilling. Jeg fortalte dem at jeg ikke var interessert og at jeg var journalist. Kanskje ville de sette seg ned og fortelle historiene sine mot noen gratis drinker? De var i godt humør og i løpet av samtalen vår forstod jeg at de måtte være studenter. I motsetning til mange andre prostituerte var de høflige og snakket godt engelsk. Den ene, som kalte seg Mariam, sa hun studerte personaledelse, mens Jessica, holdt på med en grad i sosialarbeid. Jeg spurte dem om hvorfor de holdt på i denne bransjen, og de svarte godt for seg:

– Myndighetene må gi studentene høyere stipend, som studenter har vi for lite penger, svarte Jessica.

De fortalte videre at de var langt fra alene om å gjøre dette og at nesten alle kvinnelige studenter var fristet til å selge sex. ■

Portrett

På 70-tallet var hun svært politisk aktivt. Tre ganger ble hun satt i fengsel. Hun sonet til sammen 13 måneder.

– Jeg er en av få kvinner som ble fengslet. Jeg kjempet for folkets rettigheter da det ikke var demokrati i Nepal.

Farlig arbeid

Uredde Ghimires arbeid er ikke ufarlig. En rekke ganger er hun blitt truet av kriminelle nettverk.

– Dette er en svært lukrativ business vi forsøker å nedkjempet. Nettverkene ser derfor vårt arbeid som en trussel mot dem.

Ghimire og organisasjonen hun stiftet kan hjelpe de fleste av jentene som kommer til dem. Men det er vanskelig arbeid. Mange av jentene er svært traumatisert som følge av grusomhetene de har vært igjennom.

Knuser hjertet

Svært få av jentene blir gjenforent med sine familier.

– De vil ikke tilbake. De tror ikke noen vil akseptere dem lenger. Og jobbmulighetene for disse jentene er svært dårlige om de drar tilbake.

Ofte er det slektninger av jentene som selger dem. Men ifølge Ghimire skjer det veldig sjelden at foreldre selger barna sine.

På spørsmål om hvordan alle de grusomme historiene preger henne som person, svarer hun:

– Det skjærer i hjertet. Men det gir samtidig stor glede å kunne hjelpe. Jeg er jo ikke bare mor til mine to egne barn. Jeg er også som en mor for de 2.000 tidligere sex-slavene vi har hjulpet.

– Å redde livet til én person gir en mye. Tenk da hva slags glede det å redde livet til så mange vi har gjort. ■

– Dette er et veldig stort problem i Nepal. Vi har oppnådd noe. Men sett i lys av omfanget på problemet, så er det ikke så mye vi har utrettet.

Lovene følges ikke

Det viktigste lovverket er nå på plass, men den største utfordringen er å sørge for at lovene blir fulgt og håndhevet.

Ghimire valgte en annen vei enn mange av vennene fra universitetsårene, men har hun likefullt dradd god nytte av bekjentskapene i maktapparatet.

– Jeg kjenner dem godt, og det er på grunn av disse kontaktene jeg har klart å oppnå det jeg har gjort, sier Ghimire.

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

- 1 Hvem er dette?
- 2 Er mer enn 75 prosent av Indonesias befolkning muslimer?
- 3 Hvilket år ble det norske utenriksdepartementet opprettet?
- 4 Hvem var Hafez al-Assad?
- 5 Hvilket år oppnådde Sør-Sudan sin fulle uavhengighet?
- 6 Hva het de to jemenittiske statene som ble gjenforent i 1990?

14 «De fem store» brukes som en samlebetegnelse på dyr man gjerne vil se. Hvilke fem dyr er det snakk om?

15 Hva står OECD for?

16 Hvilket afrikansk land kom lengst i fotball-VM 2010 i Sør Afrika?

17 Hva er offisielt språk i Brasil?

18 Hva er den kjemiske formelen for vann?

19 Hva heter den nigerianske forfatteren som fikk Nobelprisen i litteratur i 1986?

20 Hvilket land var kolonimakt i Algerie fram til 1962?

7 Myanmars (Burmas) største by het tidligere Rangoon. Hva heter den samme byen i dag?

8 Hvilke to naturressurser gjør qatarerne rike?

9 Hvor mange år var Kofi Annan FNs generalsekretær?

10 Hvilket land er tema for boka «Flukten fra Leir 14»?

11 I hvilket afrikansk land er Ingunn Klepsvik ambassadør?

12 Hvilken jobb har Jan Egeland nå?

13 Hva betyr ordet «vodka» på russisk?

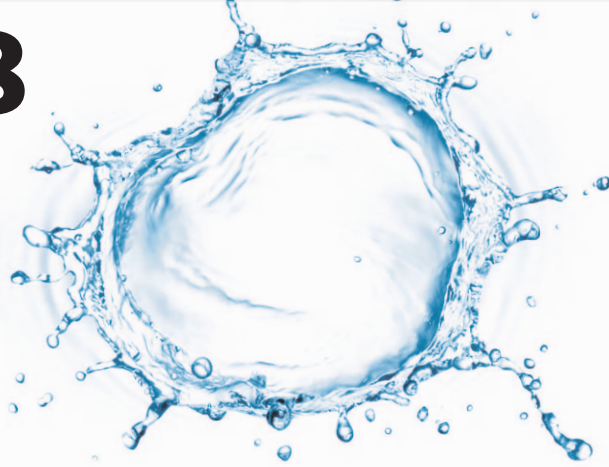
Ekspertnøtter

1 Hva kalles krigen fra perioden 1879–83 der Bolivia tapte store landområder?

2 Hvilke farger er det i Niger sitt flagg?

3 Hva er navnet på det isfylte havet rundt Antarktis?

18

Svar: 1: Mohamed Morsi, president i Egypt. 2: Ja, cirka 85 prosent. 3: 1905. 4: President i Syria 1997–2000 og far til Bashar al-Assad. 5: I 2011. 6: Den demokratiske Folkerepublikken Jemen og Den arabiske republikken Jemen. 7: Yangon (tidligere Rangoon). 8: Olje og gass. 9: 10 år. 10: Nord-Korea. 11: Tanzania. 12: Leder organisasjonen Human Rights Watch Europe. 13: Vann. 14: Neshorn, bøffel, flokkest, elefant og løve. 15: Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling. 16: Ghana. 17: Portugisisk. 18: H2O. 19: Wole Soyinka. 20: Frankrike. 3: Sørlshavet.

38 Bakerst

Elvens ulidelige langsomhet

Av Nora Ingdal

FIREDOBBEL PROFESSOR i globalhistorie, utviklingsstudier, statsvitenskap og geografi fra henholdsvis Oslo og Bergen, Terje Tvedt, har i nærmere 40 år forsket på forholdet mellom samfunn og vann. Han har produsert en lang rekke bøker, artikler og dokumentarfilmer. Hans hovedverk *The River Nile in the Age of the British. Political Ecology and the Quest for Economic Power* er en klassiker på området. Tvedt blir invitert til å holde foredrag om Nilen og vannets betydning og historie over hele verden også i Nil-landene selv. I motsetning til mange professorkolleger kan Tvedt formidle, dette viste han spesielt gjennom fjernsynsseriene «En reise i vannets historie» og «En reise i vannets fremtid».

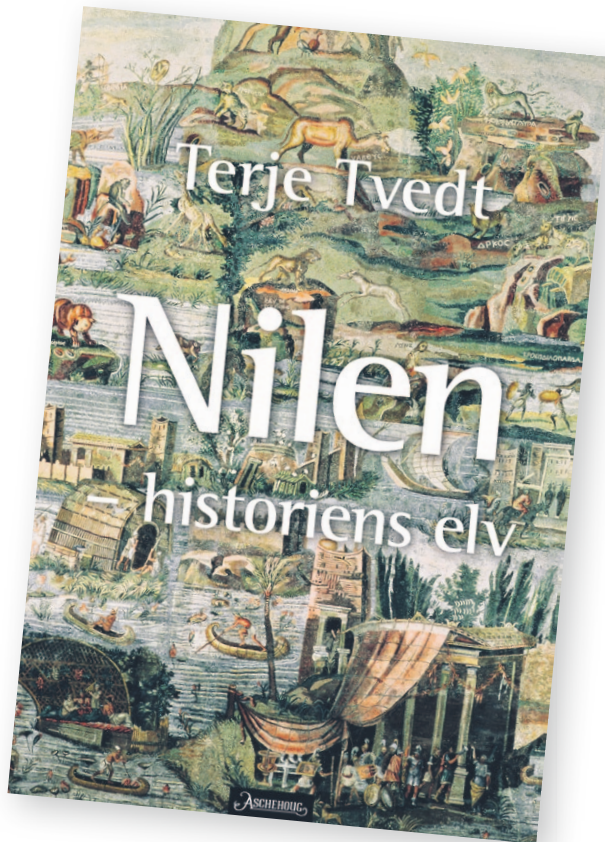
I boka *Nilen – historiens elv* forsøker Tvedt å overbevise leseren om at den over 600 mil lange elvens tilstedeværelse er den viktigste faktoren i de 11 Nil-landenes samfunnsutvikling. Hvert landområde har fått egne kapitler - Egypt, Etiopia, Sudan og Sør-Sudan vies ekstra oppmerksomhet siden floden har vært en helt sentral forutsetning for utviklingen av sivilisasjonen, jordbruket, handel og samferdsel. Boka er strukturert som en reise opp langs elva med start ved utløpet og ender ut ved Nilens kilde

◀◀ Nilens langsomhet har smittet over på forfatteren. Det går ulidelig tregt fremover i boka – det er ingen driv.▶▶

i Victoriasjøen i Uganda. Men også historie, kultur og politikk i Eritrea, Kenya, Tanzania, Uganda, Rwanda, Burundi og Kongos veves sammen med Nilen. Gjennom et vell av historier og anekdoter lærer vi om kjente personer fra dronningen av Saba, Kleopatra og Cæsar, Winston Churchill, Georg Bush og Barak Obama til dagens ledere, Mohammed Mursi i Egypt og nylig avdøde leder Meles Zenawi i Etiopia.

Tvedt reflekterer rundt hva som ville skjedd dersom sionistbevegelsen hadde tatt imot tilbudet fra Det britiske imperiet og etablert den jødiske staten i Mau-plataet i Kenya (Tvedt påpeker at det ikke var Uganda, slik det har blitt kjent i ettertid). Han viser også hvordan briteres tilbud var en løsning på to problemer; foruten det jødiske spørsmålet, behovet for å skape økonomisk utvikling rundt den nybygde britiske jernbanen gjennom Øst-Afrika slik at den ble lønnsom. Britene hadde stor tiltro til at sionistene kunne sette i gang stor aktivitet. Da sionistkongressen avsto tilbudet i 1905 ble alternativet å importere hvite settlere. Briteres Nilstrategi var for øvrig med på å skape konflikt mellom Egypt og Sudan.

Boka betraktes allerede som et høydepunkt i Tvedts karriere. Hvorfor er jeg da ikke umiddelbart begeistret? Tvedt gir noe av svaret selv; hans faste følgesvenn på alle turene er den greske historikeren Herodots *Historier*, skrevet for 2500 år siden. Boka reflekterer om uendeligheten og Nilens langsomme rytme. En av Tvedts hovedteser er at årsaken til den egyptiske statens stabilitet de siste tusen årene er Nilens regularitet. Den flommer ikke ubehersket over, skaper ødeleggelser eller død (slik som Eu-

Terje Tvedt:
Nilen. Historiens elv 2012
Aschehoug forlag

frat, Tigris eller Den gule flod).

Nilens langsomhet har nok derfor smittet over på forfatteren. Det går ulidelig tregt fremover i boka – det er ingen driv. Tvedt befriende krasse stemme som Bistandsaktuelt's lesere kjenner godt fra debatter om det norske selvbildet og «godhetsregimet», korrupsjon og samrøre mellom norske politikere, forskningsmiljøer og NGOer og så videre drukner blant alle historiene og anekdotene i denne boka.

Selv om Tvedt er på sitt beste når han forteller de historiske anekdoter,

blir det for lite linjer som blir trukket opp for å veilede leseren gjennom alle historiene. Noen litt skarpere analyser av norsk vannpolitikk i bistanden, enten det er dambygging eller vannkraft, kunne trukket paralleller til norske realiteter og gjort det lettere å forstå de potensielle konfliktene og sprengstoffet mellom oppstrøms- og nedstrømslandene. Og, et hjertesukk; tesen om at Nilens regularitet er grunnen til staten Egypts stabilitet; hva da med Sudan – hvorfor er det et av verdens mest ustabile områder når det ligger langs den samme elva?

De åtte kapitlene i boka om Nil-landene kunne like gjerne vært åtte bøker, den røde tråden er naturligvis Nilen og vannet – men av og til ble det kunstig presset inn i sammenhengen, enten det etnisitetsdiskusjon i Rwanda eller statsdannelsen i Kenya. Jeg savner sammenligninger, analyser på tvers av elven, kontrastene og likhetene mellom landene. Flere kart (ikke bare i omslaget) kunne vist Tvedts reiseruter og drevet leseren med i reisene fremover i boka. Forlaget burde også kostet på seg en stikkordsliste slik at lesere kunne brukt den 500-siders boka i større grad som et oppslagsverk.

Hvorfor er vannet så sentralt? Ifølge Terje Tvedt selv oppsto hans lidenskap for Nilen og vannets sentralitet i samfunnsutviklingen i de regnfulle studiedagene i Bergen. Mens han vasset i vann over Loddefjordsbroa innså han hvordan det bergenske samfunnet var bygget opp rundt å tilpasse seg klimaet og regnet.

Nora Ingdal har studert, arbeidet, og bodd i Midtøsten og hun har også skrevet bok om muren og det delte landskapet i Israel/Palestina.

Sjekk ledige stillinger på
global.no

global

UNIVERSITETET I BERGEN
Institutt for sammenliknende politikk

Videreutdanninger 15 studiepoeng – 3 kurssamlinger

Internasjonal valgobservasjon

Innhold: Korttids- og langtidsobservasjon, planlegging, koordinering og styring av valgobservasjon

Søknadsfrist: 20. januar 2013/ frem til studiestart
Studiestart: 8. februar 2013

Politisk kartlegging/ feltmetodikk

Innhold: Politisk kartlegging i felt, metoder og strategier for innhenting av informasjon, analyse av ulike data og feltarbeid

Søknadsfrist: 20. januar 2013/ frem til studiestart
Studiestart: 15. februar 2013

Pris per kurs: kr. 15.000. Godkjent av lånekassen.
Kursene kan inngå i en mastergrad i demokratibygging.
For informasjon: uib.no/demokrati

KIRKENS NØDHJELP
actalliance

Kirkens Nødhjelp arbeider for menneskers grunnleggende rettigheter. Uavhengig av kjønn, politisk oppfatning, religion og etnisk tilhørighet arbeider vi med langsiktig utviklingsarbeid, katastrofearbeid og påvirkning av holdninger og beslutninger.

LEDIGE STILLINGER UTENLANDS

Landrepresentant i Guatemala

Vi søker etter en god nettverksbygger og tydelig leder som kan videreutvikle vårt arbeid rettet mot urfolk, kvinners deltakelse og klimatilpasning.

Landrepresentant i Mali

Vi søker etter en strukturert, inkluderende og målrettet person som kan lede vårt arbeid med kvinner, nødhjelp, konfliktforebygging og bærekraftig bruk av naturressurser.

Senior Program Manager, Sør-Sudan

Til en meget sentral stilling i et av Kirkens Nødhjelps største landprogrammer søker vi etter en erfaren person med gode leder- og opplæringsvner.

Se fullstendig utlysningstekst og søknadsfrister på www.nca.no/jobb

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Trond Viken slutter som kommunikasjonssjef for utviklingsaker i Utenriksdepartementet. Han går over i stillingen som kommunikasjonssjef i Næringsdepartementet.

Tidligere utviklingsminister og påtroppende leder av OECDs utviklingskomite, **Erik Solheim** kommer inn i Strømmestiftelsens råd. Samtidig tar tidligere utenriksminister og nåværende høykommissær for nasjonale minoriteter i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE), **Knut Vollebæk**, plass i styrerommet til Strømmestiftelsen. Inn i rådet kommer også **Kristin Andresen**, og professor

ved utviklingsstudier ved Universitetet i Agder, **Svein Gunnar Gundersen**. **Hege Wallevik**, forsker ved Agderforskning, kommer inn som nytt styremedlemmer i Strømmestiftelsen. **Trond Backer** og universitetslektor **Ann Midttun** er begge valgt som varamedlemmer til styret.

Elnaz Alizadeh er ny kommunikasjonssjef ved Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala. Hun kommer fra kommunikasjonsstillingen ved det medisinske forskningsinstituttet, Karolinska Institutet i Stockholm. På NAI ønsker hun å nå enda lenger ut med forskningen som drives der.

Tore Skåtun er ansatt som prosjektleder for Redd Barnas beredskapsgruppe. Hans hovedoppgave er

å styrke Redd Barnas kapasitet og kompetanse for effektiv respons til humanitære kriser og nødhjelpsoperasjoner verden over. Skåtun har lang og bred erfaring innen internasjonal utvikling og bistand. Han har blant annet jobbet som seniorrådgiver i UNDP i en rekke år, og har tjenestegjort på de fleste kontinenter, samt FNs Hovedkvarter i New York. Han kommer nå fra Scanteam, Oslo.

Nora Ingdal er ansatt som seniorrådgiver på strategisk analyse i Redd Barna. Hennes hovedoppgave

er å sikre at Redd Barna har en kunnskapsbasert tilnærming til programmering og strategier. Hun har de siste årene ledet en rekke utredninger knyttet til bistand i konfliktområder, sivilsamfunn, menneskerettigheter og humanitær støtte for klienter som Norad, UD, FN, EU, frivillige organisasjoner og kommuner via Nordic Consulting Group (NCG). Ingdal har også bakgrunn fra Norsk Folkehjelp, Fredsforskningsinstituttet PRIO og Verdensmagasinet X.

JOIN good forces søker

DAGLIG LEDER

Nåværende daglig leder pensjoneres sommeren 2013. Vi søker en leder som kan føre stiftelsens humanitære arbeid videre. Les mer om JOIN på www.joingoodforces.no

Vi ønsker at du har

- Høyere utdanning og ledererfaring, gjerne innen bistandsarbeid
- Kjennskap til bistandsbransjen, både frivillig og offentlig
- Har gode språkkunnskaper i engelsk, og gjerne også fransk
- Vil bidra aktivt inn i en voksende bistandsorganisasjon
- Har et engasjement for å skape en bedre verden for flere
- Kan reise til Afrika, ofte på kort varsel
- Identifiserer seg med JOINS kristne verdigrunnlag

Vi tilbyr

- Lønn etter avtale og gode arbeidsforhold
- Spennende oppgaver
- Arbeidsted Kristiansand

Søknad med referanser sendes: oddvar@joingf.no

Mer informasjon: Daglig leder Oddvar Espegren, tlf. 489 59 585

Frist: 15. januar 2013

Jobbskifte

Astrid Versto er ny kommunikasjonssjef for utviklingsaker i Utenriksdepartementet. Ho kjem frå ulike stillingar i Norad og UD-systemet. Versto har tidlegare også vore informasjonssjef på Slottet.

– Gratulerer med ny jobb!
– Takk for det, Tor Aksel Bolle!
Og god jul.

– Kva for forventningar har du til den nye jobben?

– Eg gler meg til å jobbe så tett på politisk leiing, og å arbeide for meir kunnskap og debatt om utviklingspolitikken. Det er mange gode resultat av arbeidet som blir gjort, og ei viktig oppgave er å synleggjere desse. Til det trengst tett kontakt med ambassadane og Norad, i tillegg til dei ulike avdelingane i UD.

Kommunikasjonssjefen skryter av Norads «NM i bistand». – Dette har vore eit viktig og morsamt bidrag til å auke kunnskapen om utviklings-samarbeidet, seier Versto.

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

X JA, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og ev. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

PORTO

BISTANDS-
AKTUELT

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

BISTANDSAKTUELT

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Hege Opseth
opsethmedia@gmail.com

Even Tømte
even.tomte@gmail.com

Espen Røst
espenrost@gmail.com

Anne Håskoll-Haugen
haaskoll.haugen@icloud.com

Prosjektansvarlig

adm. prosjekter:
Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay
Christine M. Harg

Redaksjonsråd:

Eva Bratholm
Vegard Bye

Anne Karin Sæther
Ola Flyum

Internett:

www.bistandsaktuelt.no
Postadresse:

Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)
23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Fora Medier AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad
Boks 8034 Dep,
0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgifter:

Norad
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 18. desember 2012

Opplag denne utgaven:

18 700 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem

av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca.

8. februar 2013

Norad

I den nye NRK-serien, som sendes i januar, møter vi blant andre Alfred Austin fra Kerala (øverst til venstre), lastebilsjåfør Ingar Kvía fra Jæren og fiskeren Amitiri Abotoo fra Kenya. – Har givene spurt seg hva alle bistandspengene har bidratt til? spør Suma Kaare (nederst til høyre) ved MS Utviklingssenter i Arusha, i første episode. FOTO: PANDORA FILM

Bør vi slutte å gi bistand?

I januar starter «Den gode viljen»- historien om norsk bistand på NRK. Gjennom fem episoder stilles en rekke spørsmål om norsk utviklingssamarbeid: Skader vi mer enn vi hjelper? Tjener vi mer enn vi gir? **Av Espen Røst**

I første episode, «Den norske drømmen», tar regissør Lars Petter Gallefoss oss med til Tanzania, Kenya og India. Der møter vi blant andre Ingar Kvía, lastebilsjåfør fra Jæren som skal ha samlet inn tolv millioner kroner til prosjekter i Tanzania. Amitiri Abotoo som trodde framtiden var lys da Norad satset på fiskeriene i Turkana, men som fortsatt er avhengig av nødhjelp. Og Alfred Austin som så noen bli rike på fiskerisatsingen i Kerala i India, på bekostning av flertallet i regionen.

« Vi ønsker både å fortelle om suksesshistoriene og fadesene vi kan lære av.»

– Bygg ansvarsfølelse

«Siden 1952 har Norge gitt bort 400 milliarder kroner i bistand. 400 milliarder sendt ut i verden for å løse kriser og redde liv, men som av og til har skadet mer enn de har hjulpet. Historien om norsk bistand er fortellingen om den gode viljen – og den vanskelige virkeligheten» lyder fortellerstemmen i starten av serien.

– Har givene tatt et skritt tilbake og spurt hva alle disse pengene har gjort? spør Suma Kaare ved MS Utviklingssenter i Arusha i Tanzania, retorisk, i første episode.

Selv har hun et klart svar på hva bistanden har gjort for hennes hjemland. Tanzania har fått den klart største delen av norsk bistand gjennom 50 år, og Kaare mener den er en del av problemet i landet:

– Bistanden har skapt en svak og avhengig regjering. I stedet for å stole på at egen innsats kan skape utvik-

Regissør Lars Petter Gallefoss

«Den gode viljen»

Historien om norsk bistand, i fem episoder, sendes på NRK 1 tirsdager klokka 21:40 fra 8. januar 2013.

ling, venter både myndigheter og folk på givere. La bistanden fokusere på å bygge opp ansvarsfølelsen, da vil vi få utvikling, sier hun.

– Underholdende og interessant

Ifølge Pandora Film, som har produsert serien, består norsk bistandshistorie av fadeser og rørende suksesshistorier. «Den gode viljen» forteller om solidariteten, framtidsoptimismen og tilfeldighetene som gjorde Norge til en bistandssupermakt, og stiller spørsmål ved bistandens sammensatte historie: Vet Norge best hvordan andre land skal styres? Er det tv-kameraene som bestemmer hvem som hjelpes? Og, bør vi slutte å gi? Ifølge dokumentariskaperne er dette et spørsmål med mer enn ett riktig svar.

– Vi vil fortelle historien om hvordan Norge gikk fra å være bistandsmottaker selv, til å bli et av verdens mest sjenerøse bistandsland. Historien fortelles gjennom dens egentlige hovedpersoner; menneskene Norge har forsøkt å hjelpe.

Hva skjedde?

– Jeg hadde ikke mye erfaring fra bistandsfeltet før vi startet: På en måte har det vært en fordel, fordi jeg

har kunnet se bistanden med friske øyne. De store norske medienes deking av bistand, har som regel vært avsløringer av skandaleprosjekt, eller reklamejournalistikk for å øke folks givervilje. Vi ønsker både å fortelle om suksesshistoriene og fadesene vi kan lære av, sier Gallefoss.

– Dere stiller spørsmålet; «bør vi slutte å gi bistand?». Hva tenker du selv om det?

– Spørsmålet har vært den viktigste dramaturgiske motoren i serien. Da tenker vi ikke på den akutte nødhjelpen i krig og kriser, men den langvarige utviklingshjelpen. Det finnes veldig mange gode argumenter for å slutte å gi, vi har møtt mange som argumenterer godt for det.

– Men det viktigste argumentet er avhengigheten bistanden skaper. Det er lett å argumentere akademisk for at Norge ikke skal finansiere sykehusdrift i Tanzania i 50 år, men når man filmer på en avdeling for tidligfødte på et sykehus i Tanzania, der liv redde, opplever man hvor komplisert dette spørsmålet er. Løsningen er nok at bistanden må gis med tanke på å bli overflødig, ved at land settes i stand til å skape egne inntekter, som fordeles rettfærdig blant landets innbyggere. ■